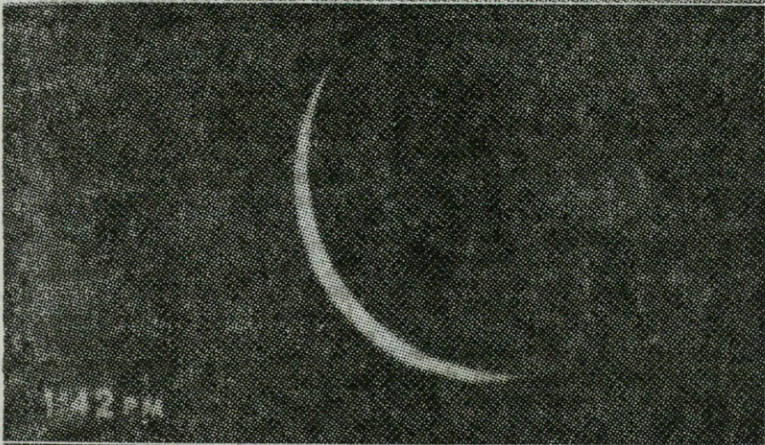
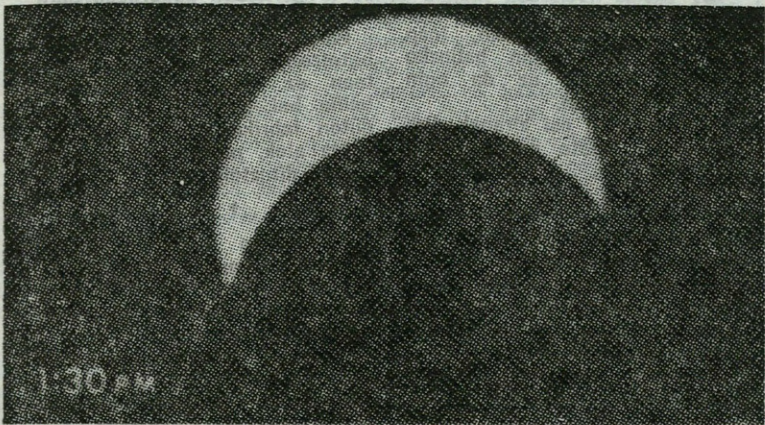

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 26666 - PREZIOA 5 PEZETA

EGUZKIAK ILLUN-ALDE BETEA IZAN ZUAN

Garai artan ikusita-koaz, ikasketa sako-nak egingo dira Ipar Ameriketan

Illaren 7-an, eguzkiaren illun-alde betea ikusia izan zan Pazifiko Itsasoan. Itzal aundi ura —160 kilometro zabaleko itzal borobilla— orduko bi milla ta lareun kilometro aurreratzan zituala, Mexicotik itsas-aldera jo eta Floridako lurraldeak arrapatu zituan gero gora, Canada aldera ies egiñaz, un urte baiño geiago ziran, beste orrenbeste ikusten ez zutela erri aietan. Ez eta berriz ikusiko 2024 garren urtera arte.

Ipar Ameriketn, batez ere, jakintsuen artean, olakorik ikusteko gogo aundiena sortu zan, au bait zuten egokiera aparta eguzkiaren «koroia», «kromosfera» eta beste zeinbait berzitasun aztertzeke. Alegia illun-aldean bakarrik ikusten diran eguzkiaren zati batzuei begiratzeko. Diotenez, aurtengo arazoa ikusgarri egokia zan, eguzkia amaika urte irauten duten alako aldi bero-bero batean dabilfela ta.

Itzal aundi orrek lurraren atmosferan zer aldaketa eratu dituan ere aztertuko da. Estadu Batuetan beintzat, egundalako tresnak jarri zituzten, bai lurretik bai aizetik fenomeno guzti auek aalik eta ondoenik arakatu eta aztertzeke. Gizonak aldean jarri dituen satellite batzuek ere erabiliak izandu dira.

BERTSOLARI TXAPELKETA 1970

AIA - ORIO - ZARAUTZ - CETARI - ZAMAIA - IZIAR - ZESTUA - ARRUA - OIKIA - AIZARNAZABAL - AIZARNA - ERREZIL - BEIZAMA - NUARBE - AZPEITI - AZKOITI.

NOIZ?—San José eguneko eta Erramu igandeko eguerdian.

NUN?—Zumaia'ko «Aita Mari» zine-lekuan.

ERATZAILEA: «Euskaltzaindia»ren babesean
ZUMAIA'KO OARGUI

NORENTZAT?—Aipatu diran erri eta auzo auetako-edonork parte artu lezake, Aguirre-Basarri-Lasarte-Lazkano eta Lizaso jaunak ez beste guziak.

NON ZER

- ENE EUSKAL ERRIA! NORA ZOAZ?
Lasak ... 3 garrenean
- KATALUÑAKO BERRI
Larresorok ... 3 garrenean
- EUSKALERRITIK BEGIRA
Mikel Ugaldek ... 4 garrenean
- Bizkaiko kabanak eta gazigintzak
Larreak ... 4 garrenean
- LIBURU BERRIAK
Etzanizek ... 7 garrenean
- Ameriketako euskaldunak
Pelay Orozkok ... 7 garrenean
- GIZONAREN SINISMENA GEITZEN ALA
GUTXITZEN ARI DA?
Martin Ugaldek ... 11 garrenean

TINBERGEN, IRAKASLEA BILBOKO UNIBERSI- DADEKO «OHOREZ- KO DOKTOR»

Tinbergen Irakaslea, ezaguna da mundu guzian, Olandako jakintsu au, Ekonomiko lenengo Nobel Saria irabazai da ta Bilboko Unibersidadeak izendatu duan aurrenengo «Doktor honoris causa» degü orain. Bere izentapen ori dala-ta, itzaldi bat ematera etorria zan Bilbora.

Areto nagusian egitekoa zan itzaldia, baiña ikasle batzuek agiraka ta asarre jarki zitzaizkion eta orregatik beste gela txikiago batean eman zuan bere izketaldia.

Ikasle auek arpegira botatzen zioten, bera alako karguetako gizona izanda, nola onartu zuan politikaz kutsatutako izendapena. Batzuen txalo artean eta besteen asarre-deadarren artean, Tinbergen irakasleak bere jardunaldia eskeiñi zuan nolabait.

An ziran agintariak eta beste jaun batzuek. Ikasle asarratuak, deadarka eraso zioten, billera ura politika-utsa zala, ta kanpoan polizia zai zegoela. Berak, berriz, askatasuna nai zutela. Tinbergen jauna alegindu zan ikasleok palagatzan; baiña auek etzioten entzun. Ala bukatu zan erakutsaldia, istillu artean.

CHIPREN, ODOLA

Chipreko lendakari dan Makariosi gertatua leenbiziko pausoa ote da? Izan ere, Chipreko «Enosis» deritzan talde iraultzaleko gizonak, dirudianez, gertu daude bereak aurrera eramateko. Lau bat milla gizon dabilztz, armaz jo-siak euren garaia eldu zai. Zer aize ote dotoz Chipre-runtz?

BERTSO BERRIAK

APAIZEN EZKONTZA

— 1 —

Orra nundikan, Olea maite, bertso eder ta apaiñak, kanpoz txukunak, baiña ideaz ez dirade ain bikaiñak. Sentimentuzko biotzarekin bialtzen ditut ordaiñak, Oi! zenbat kalte egin lezaken ezjakifiaren mingaiñak!

— 2 —

Zuk Holandako notizi oiek nun irakurri dituzu Espaiñako izparringiak engaiña ote zaitu zu? Zer persegitzen duten «orrekin» oraindik ez al dakizu? gu «katoliko» asuntu ortan Fariseok gaituzu.

— 3 —

Gauzak obeki jakitearren jun gaitezen iturrira, zuk esandako gauzik Holandan ez da gertatu sikira. Ikusirikan zaindari gabe kristau artaldean jira, apaiz ekontza eska dutenak sekularrak izan dira.

— 4 —

Nik au esanda ez det pentsatzen dotriña erakusterik, baiña Holandan ez da pentsatu Jainko-legea austerik. Or ez dute nai derrigor iñor ezkontuta ikusterik, gizonarentzat ez da eskatzen askatasuna besterik.

— 5 —

«Gorputzak ezin errenditurik» ez dabilta orren estu, ta Jainkoaren graziak ere indarrikan galdu ezte. Pentsatu gabe gauza zuzenak ez itzazu aldrebestu, gauz zaila dala, baiña ezazu gizona ainbat auzpeztu.

— 6 —

Umetxo bati amak ez dio ematen sagar berdotxa, erriari grazi egitearren zuk agora eman: otxa. Kristau jatorrai orrekin egin diezu mesede motxa, zure bertsoak izandu dira txoro guzien paotxa!

— 7 —

Ezkontza ere izan bear du nunbait gurutze astuna, luma goxoak aurrean jarri ta engaiñatzen gaituna. Onartzeko da kontseju oiek aurrez ematen dituna, ta zergatikan, «berak aukera besterentzat nai ez duna?»

— 8 —

Emakumien aurka nolatan orren zitalki eraso? zure etxean emaztek kulpak izango ditu akaso. Danak berdiñak ez diradela kontuan eduki oso, oiek esanda ez dezu zeure andrea geiegi jaso.

— 9 —

Nik ez nuke nai iñolaz sartu besteren bizimodura, eroturikan ezkontzen dira amaika zure modura! Ezkontu gabe geldita ere zeifiek du zure ardura? mutiltzar asko jeitxia dabiltaz abere batzun gradura.

— 10 —

Gizon askori ezkontutzean joaten zaiela laifiza, apaiz soltero oiek dutela txit bizimodu erreza. Ta zuk diozu penatu gabe zeruratzea nekeza... aizu zergatik ote da ordun oiek sufritu nai eza?

— 11 —

Erri soilari kultura pixkat ematen saia bagiña, seguru asko ez zan egongo ain ezjakin da ariña. Zuk intentzio onenarekin egingo zendun, jakifia, baiña danentzat zer mesedea ixilik egon bazifia.

— 12 —

Olea maite, irixtada bat edozeifiek izaten du, baiña txixte ta jolasarekin ez erririkan mantendu Euskalerriak bere «maixuak» emandakoa jaten du, nun ote zegoen bear bezela tratatu izan bazendu?

«IZAZPIK»

1970'ko Otsailla

NERE BORDATXOTIK

Euskaltzaindiak, Euskal Akademiak, urtero bezela, «Xenpelar saria» banatu nai luke aurtan ere.

Bertsojartzailleentzat jarritako saria da au, dakizutenez.

Bertsolariak era bitakoak izaten dira: aotik-aorakikoak eta paperetan jartzen dituztenak. Azkenengo aukerakate emen zer ikusia.

Aotik-aorako bertsolariek ere izan ditezke bertsojartzaille onak. Ala ziran «Xenpelar», «Txirrita», «Udarregi», ta abar.

♦ ♦

Aspaldiko urte auetan, zario-nez, bi klasetakoek ugaltu zaizkigu: aotikoak eta paperekoak.

«Zeruko Argia»onek astero astero bertso sail bat argitaratzen du.

Txandarik artu eziñik dabilta bertsolariek. Batzuk bidali ta besteek bidali, danentzat ainbat toki ez, eta norbaitzuk zai egon bear.

Galdera bat orain:

«Zeruko Argia»ba ote du beste sail bat bertso sailak ainbat irakurle duanik?

Firma batzuk balio aundikoak daude gaiñera. Danok ezagutzen dituzute.

Ez daukat izenak ematen ari bearrik.

♦ ♦

Bertsojartzailleok, entzun!

Aurtengo «Xenpelar Saria» parterik artu nai baduzute, zuen lanak apirillaren amargarren egunerako bidali bear dituzte.

Nora?

Zuzenbide ontara: Academia de la Lengua Vasca. Palacio de la Diputación. San Sebastián.

Mai-burua, Juradua, Euskaltzaindiko jaun auker osatzen dute:

Aita Onaindia, Pedro Berrondo, ta Juan Garmendia «Zetetak».

♦ ♦

Juraduko izatea ere ez da gaur jolasa. Kalidade oneko bertso asko

argiratzen da; sekula baiño obeak, nere iritzirako. Nai duan pentsa dezala nai duan modura. Nik nere sentipena esan dut.

Ondo ezagutzen ditut lengo bertsolarien lanak; bai gaurkoenak ere.

Lengoek ez zutela gaurkoak bezelako bertsok jartzeko motiborik?

Ni naiz ori aitortzen lenengo. Naikoa ta geiegi egin zuten aiek beren denboran. Aiek izan ez balira, gaurkorik ez zan izango.

Moda txar bat dago indarrean gure egunetan.

Norbaitzuren iritzirako, joan dan eun urte ontan baliozko gauzarik ezertxo ez da egin euskal literaturan.

Atzo goizean asi ziranak dira baliozkoak. Beste guziek, utsaren urrengoak.

♦ ♦

Euskal bertsolariak ez du pekatu ortan erori bear.

Ez, iñolako moduz!

Itzilik, errespaturik eta onorerik aundienak merezi dituzte bideak ideki izizkiguten aiek.

Benetako maixutza jo bear ditugu beti.

Ikasle batzuk, orain, maixu aien lanak berdindu, edo gailendu dituztela?

Anbat obe gure izkuntzarentzat!

Guztiok poztu bear ginduzke berri onak.

Zuek, bertsojartzaille gazteok, edo urtetan zerbait eldutakuok, aurrera artu dezuten bide txalogarrian!

Berebiziko irakurle pillak dituzte gaur «Zeruko Argia».

Aita Zabala, bere aldetik, ez da lo egongo. Gaur edo biar, zuen bertso bikain oriek libruetan azalduko dira.

Periodiku ta aldizkarietako lanek iraupen txikia izaten dute. Liburuek or gelditzen dira betiko.

Euskaltzaindiak, iñola al badu beintzat, «Xenpelar Saria» aitzien alegindu bear du. Bi mila pezza ezer gutxi dira gaur egunerako.

Zearbait geiago merezi dute gure bertsojartzailleek.

♦ ♦

Gipuzkoako piñuzaleek oraindik oraintsu, batzorde bat, komisio bat osatu dute. Piñuak, oraintxe ogei urte inguru, bolara ederra izan zuan gure artean.

Orduan, zorionez, Bizkai aldean batez ere, baserritar asko lasaitu ziran.

Egundoko diru pillak artu zituzten piñudiekin. Aberastu egin ziran asko.

Anai bizkaitarrek gu baiño bizkorrago ibili ziran piñu arazoan. Emengo jendeak baiño urte obeak arrapatu zituan Bizkaiko jendeak.

Zer gertatu da geroztik? Piñuaren prezioa beera ta beera asi zala, ta, gaur gauzak dauden bezela segitzezkerok, piñuak aldatzen aritzeak ez du balio.

Obe da kolperik egin gabe egon, edo mendiak beste zerbaitetan enpliatu.

Donostin, oso denbora gutxi barru, egundoko billera nagusi bat, batzar nagusi bat egingo da. Garaiz esango zaizute noiz eta nun izango dan.

♦ ♦

Itzegitekoek garbi itzegingo dira billera ortan. Artu bear diran erabaki zorrotzak artu ere bai.

Beste jenero guziek goora ta goora abia izugarrian dijoazen ontan, nola ditek piñuak orain amabi urte baiño gutxiago balio izatea?

Batek baiño geiagok au pentsatuko dute:

«Baserritar eta gaiñontzeko guziek piñua aldatzeari eman diotelako; bear baiño askoz piñu geiago dagoalako.»

Ta... batekoz bestera izan guzia.

Euskalerriko piñu guziek bat eginda ere ezer gutxi dira gaurko premietarako.

Españian dagoan fabrika bategi irentsioko lituzke danak.

Gero ta gero piñu geiago bear da pastetarako, papelerako ta beste egite batzutarako.

Europar piñu eskasi izugarria izango da emendik bost-sei urtera.

Ala agertzen da mendietako injenieru jaunek egiten ari diran estudio guzietan.

Zer gertatzen da orduan gure artean?

Piñua aldatzen eta mendiak betetzen ari diran gizonen artean ez dagoala alkartasunik, baiña bai piñu ori erosi bear duten fabrikanteen artean.

Eta aiek, pentsatutako guziak egiten dituztela.

♦ ♦

Batzordeko gizon batzuk, Aranbarri jauna buru zutela, Madriden izanak dira, Kargurik aundienak dituzten gizonekin itzezin zuten an.

Nekazari Alkartasuneko buru dan Mombriedo jaunarekin; Mendietako Injenieru nagusiarekin, «Plan de Desarrollo» izenekoa aurrera daramaten lenen puntako agintariekin, eta mendi arazoan zer ikusirik duten guziekin.

Au da batzordeko, komisioko gizonak Madriden esan zutena:

«Edo-ta piñuaren prezioa jaso, legeko ta bidezko dan prezioa eragin-arazi piñuari, edo-ta beste-la gu ez goaz geiago kolperik egitera.

Mendiak daudela soilik nai badute, guk galeran lana egiteko gogorik ez daukagu-ta».

Lotsagarri da, izan ere, lengo eguneko Donostiko billera txikian esan zanez, gure egunetan gertatzen ari dana.

Emengo piñuaren prezioa lur jota dagoan bitartean, Errusitik dator onerako piñua, metroa dolean pagatuaz.

♦ ♦

Orain amabi urte mendi lanerako, piñu aldaketarako edo banketarako egiteko, eguneko ogei duroan billatzen ziran langilleak.

Gaur, eguneko larogei duro pagatu bear da gizon bakoitza, ta piñu estereok orduan baiño gutxiago balio du.

Nola jaten da au? Zeifiek konprenditzen du au?

Estaduari millo asko kostatzen zaio kanpotik datorren piñua. Neurri gogorak artzekotan izan bear dute agintariekin. Emendik joandako batzordeari eman omen zieten arrazoi guzia.

Gipuzkoarra, bizkaitarra, naparra edo alabarra, zerana zerala, piñu jabea bazera, piñu aldatutako mendiak baldin badauzkatzu, laster Donstin egingo dan billera nagusi ortara azaldu gabe ez zaite gelditu.

Zure interesak eta zure etorkizuna jokoa daude. Zeuk defenditu bear dituzu, auzorik ez zaizu errukituko-ta.

Gaur, bear bada, piñua aldatutako damutan zaude. Emendik denbora gutxira, seguru asko, gutxiegi aldatua izango dezu pena. Zeuen esku dago piñuaren prezioa jasotzea, aldatzea. Arrazoi dana zuekin dagoala esan dute Gobernuoko agintariekin ere. Alkartasunean dago indarra, ta egundo bada-ta, piñuzaleok oraintxe dezute bat egiteko ordua.

Zuengana makurtu bearko dute bear dutenek.

Baserritar

CAJA LABORAL POPULAR

(LANKIDEEN AUZO-AURREZKI ONTZIA)

— DIRU - PRESTAKETA ELKARTEA —

Aurrezki kutsa onen laguntzak: — gizarte-saillean
— diruketa-saillean
— lantegi - zuzendaritza saillean

ZUK AUERRERATUTAKO DIRUAREN BIDEZ, LANGILLE ASKORI, BERE LAN-SARI
PREMITIK IRTETZEKO BIDEA SORTUKO DIEGU

Laguntza ezin obeak, etekin eta irabazirik aundienak eta illeroko sari ederrak eskeintzen ditugu

Gure landolak erri auetan idikiak dauzkagu:

Mondragoi
Aretxabaleta
Elorrio
Barakaldo
Ondarroa
Andoain
Plazentzi -Soraluze-
Oñati
Ormaiztegi
Beasain

Gernika
Zumarraga
Elgoibar
Markiña
Bergara
Altsasua
Eibar
Tolosa
Pasai San Pedro
Errederi

Gazteiz
Bilbo
Legazpia
Irun
Durango
Amorebieta
Azpeitia
Ernani
Zarautz
Sestao

Azkoitia
Munguia
Yurre
Bermeo
Lasarte
Santurce
Zumaya
Donostia
Iruña
Deba
Anzuola

Baserritarrak estu eta larri

Ba da oraintxe baztarretan argurioa ta marmarra!
Martxoaren 1-tik esnearen prezioa 5,50 izango dala erabaki dute. Baserritarrentzat diru iturri nagusia ta askorentzat ia bakarra, esnea da gaur.

Sal-neurri ortan salduta eutsi aal dezaioke baserriari...?
Ikusi: dezagun:
Esnea baserritarrei ordaintzen zaiona ... 5,50
Bildu, zentrolean baneatu, eta dendetara partitu ... 2,10
Denzen saltzen duanaren irabazia ... 0,45

Azkenean, erosleeri saltzeko ... 8,20
Beraz, baserritarrak esnea, 5,50-an eman bear du, eta gainera gero ez dauka «buelta» aundirik.

Alegia: emen esne Zentralak, Gurelesa, Kopeletxe ta abar, baserritarrenak emen dira, ta, baserritarrenak Zentralaren irabaziak ere. Bai, baiñan 0,15 besterik ez badu irabazten Zentralak, dena osorik baserritarrei partituta ere: 5,65 da guztia.

Ikusi dezagun baserritarrei esnea zenbat kostatzen zaion: (Gipuzkoa-ko baserririk onenak batean ateratako kontuak dira). Bei bakoitza batez-beste 4.000 litrotan pasa zan. Nagusiaren jor-nala, orduko 25 peza atera-ta, litro esnea 6,05 kosta zaio.

Galeran ari da saltzen. Ori baserri on batean ta 4.000 litro ematen dituzten beiaikin. Nola ari ote dira beste asko...?

Gaiñera kontuan euki, orduak kontatzen asten ba-gera, 12 or-dutik aurrera, edozein baserritarrak sartzen dituala goizetik gauera. Eta jairik ez daukala, larunbat arratsalderik gutxiago.

Este-beiak, zakurra katearekin bezela lotzen bait-du ganadu zalea.

Aiek beren orduetan jetzi ta gobernatu egin behar dira. Ontatik dator, etxeko gizonarekin batera, andreak, semeak, alabak, aitona, amonak, eta, besterik balitz ark ere bai, danak lan egitea. Azkenean jornal bat bakarria irabazteko, eta ura alakoa.

Konpara dezagun orain baserritarraren jor-nala, gizarteko beste langilleen irabaziekin:

Esate baterako, ieltsero peoi batek = orduko 45-50 peza ira-bazten ditu, egunean 10 ordu lan egin-da, 500 peza dira.

Eta peoi batekin konparatu degu, ez injeniero batekin.

Zer irten bide?
Esnea merkeago sortu, ala diote baztuek. Europan Merka-do Komunean, esnea sobre omen dago ta emen bezin merke edo merkeago Bai, ala da, esnearen kostea jetxi egin bear da.

Baiñan nola...? Dakianak esan dezala, pozik ikasiko genduke... Nola nai-ere, ori asmatzerako denboraldi bat joango da. Eta bi-tartean zer...? Millaka famili eguneroko ogirik gabe utzi? Kalera alde egin...? Bai, eta, 40-50 urtekoak nun artuko dituzte...? Zartza-roko ordainia, 1.200-1.400 peztakoa da illeko. Orrekin nola bizi se-nar-emazteak...? «Zakua artuta eskera joan bearko degu». Ez dio-gu bateri bakarrik entzun!

Orra, baserritarren larria, estutasuna, eziña...
Benetako irten bidea, guk ikusten degunez, au izan liteke: Esnea, bear-bearrezkoa da gizartearentzat. Jendea bizi liteke, Koka-Kola edo Berbeza edan gabe. ERRI bta ez, esnerik edan gabe. Baiña baserritarrak ain bearrezko dan gauz bat sortzen badu, berari lagundu bear zaio geien.
Bearrezko ez diran gauzak garestituz eta bearrezko diranak primatuaz.

KATALUÑAKO BERRI

Maiz xamar, ez dugu euskaldunok Kataluñan gertatzen dana hurbildik jarraitu ohi; eta hau desegokia da oso, nere ustez, Kataluñako gertae-rak eta arazoak guretzako argi-itu-rri izan bait ditezke askotan. Joan dan Abenduaren literaturako sarietan gertatu zaiena, esate baterako, oso gogoan hartzekoa dugu.

1969-ko Abenduaren 13-an, urte-roko sei literatura-sari eman behar ziran Bartzelonan: nobela, olerkia, ipuina, saiakera, gaztaro-saria eta haurtzaro-saria. Eta hona hemen gertakari harrigarria: nahiz katala-nera gure ustez hizkuntza askarra, landua eta ikasia izan, epaikariak hau erabaki zuten: hiru sari bes-terik ez ematea, seietatik beste hirurak eman-gabe utziz! Josep-Pla nobela-saria eman da aurtengo Ur-tarrilean, hau bai, Baltasar Porcel idazleak sariaren 500.000 pesetak irabaziz; bainan ez Santa-Luziaren bezperako Sant-Jordi deritzana (no-bela-sari zaharrena eta famatuena, hain zuzen); eta, era berean, ez Josep-Ixart-Saria (saiakera) eta ez Joaquim-Ruyra-Saria (gaztaro-saria) ez dira emanak izan, «goitasun edo kategoririk ezaz»... Hiru sari nugu-siak, beraz, hutsean gelditu dira. Ez horiek bestalde, 1969-an ez bait zan izan Segarra-Saria (teatro-sa-ria, alegia).

Hitz batez: Kataluñako saririk so-natuenak hartzailerik gabe gelditu dira.

Montserraten argitaratzen dan «Serra d'Or» aldizkariak emanten duen azalpena gogoan hartzekoa da: «Hamar urtetan, egia da, ametsetan ere inork suma ezin zitzakean

helburuak iritxi ditugu... Baina mi-rariak ezin dezateke beti ere iraun, eta konprenitu egin beharko genduke. Aspaldi honetan, egia aitortzeko, kataluñar kulturaren egoera, ia mirari huts bat izan da: benetan ulertu ezinezko bizi-aztarna bat».

Kataluñarrak, beraz, bildur dira; eta orain arte beren hizkuntzari ongi samar eutsi baldin badiote, aurrerakoan posible izango ote dan zalantzan daude; eta beren arteko «crisis innegable» hori agertu dala jator aitortzen dute.

Zer da kaka? Joan Oliver oler-kariak berak esaten digu argi eta garbi: «Kataluñar idazleaz ari zera-te? Hona hemen nere erantzuna: ba ahal dago benetan oraindik hor-relakorik? Bai, egia da, oraindik ere badago horrelakorik, noski; eta egunero ematen digute beren iza-tearen lekukotasuna. Ausarki eus-ten diote, bai, beren buruaren aka-beraren kontra. Zein dira, ordea, gure eragozpenak? Nun ditugu be-haztopa-harriak eta egiazko koskak? Harritzko paretak gogor baten kon-tra jotzen dugula. Horra. Erabiltzen dugun katalanera, folklore, arlote-ria eta etxeko-hizkera bihurtu zai-gula. Hots, idazle batek, egiazko idazle batek, kultura-hizkuntza baten beharra nabaitzen du: tresna gisa darabiltkien hizkuntza horrek eragin-menari atxiki, eta etengabe aurre-rago joateko gauza izan behar du. Ez eskolarik, ez unibertsidaderik, ez egunkaririk, ez telebistarik ez duen hizkuntza, gizarte-bizieratik eta moldiztegioko paperetatik erauzi eta itreteta doa nahi-ta-nahi ez. Mai-la hortako mintzaira bat arkeologia hutsa bihurtzen da ezinbestean».

ENE EUSKAL ERRIA! NORA ZOAZ?

Nolaz ukatu Euskal Erria bi-degurutze izugarrian arkitzen dala? Bidegurutze ontan, zutik eta erne dagoan euskaldunak, gau otz eta oskarbian, aurrera begiratuaz, milla bide ikusten ditu, milla ideolojien gisa.

Ala bearrak ekarriko ginduz-ten gurutze astune ontara. Bi-degurutzea gurutze bidea izan oi da beti, izan ere.

Dena dela, or gaude gaur. Gaizki diot esatean «Or gaude». Agian obeki «or gabiltz», izu-garritzko gudaketan buru bela-rri sartuak.

Gogo-guda oni dagokionez, euskaldun guziak aukeramen-a egin bearren daude, naitanaiez-ko aukeramen-a, noski.

Urte asko dirala, batzuek, illunaren semeak, jokabide bat edo beste artu zutelarik, artan ausarki eta sotilki burruka egiten dute.

Beste batzuek berandu esna-tu dira. ¡Ain da gauza gozoa eta atsegiña lo egitea! Zurrun-ka eta nasaiki, gauaren esta-lian, norbaitek ereiten dutela gure landan arrotz azia, naasia ekarriko dun azia, alegia.

Baiña, gaur, alde batetik eta bestetik, burrukako tresnak prest daude. Beste askok, agian geienak, ala diote: «Eta neri zer? Burruka ontatik ez degu jango beñere. Or konpon, Mari Anton.»

Auek, eskuak tolostaturik, lo-

tan jarraitzen dute, noiz edo ixuriak, gauzak, eren ustez, oker dijoztela ikustean Ordea, azkeneko auek ere aukerame-na egin dute.

Gauza agiria eta nabarmena da «parterik ez artzea», ori ere gizaaskatasunaren aukeramen berezia dala.

—Historia eta Euskal Erria—

Ao batez eta betez, denok dio-gu: «ERRIA», «GURE ERRIA!».

Baiña, «ERRIA», zer da? —Zein da edo zein dira?

Erria, berez, gauza zenbaiti dagokionez, ez du izaterik. Adi-bidez, «erriak» ez du askatasu-nik ezer aukeratzeko.

Askatasuna gizon bakoitza-ren pribilejio bat da. Nolaz esan? Bakarka, banaka, bakoiz-ka edo taldeka, gizonak osa-tzen dute bere «erria».

Bakarka, banaka, bakoizka edo taldeka, gizonak, aukera-men aundi eta sakon baten bi-dez, geroari begira programa egokiak moldatuaz, programa auen argipean egunoro lan egi-ñaz, osatu oi da erria.

Nola edo ala, «erria» gizonak osatzen dute eta baita, era ba-tekoa edo bestekoa ere, «erria» gizonak moldatzen dute. Emen bear bearrezkoak dira programak eta ideolojiak.

—Euskal erria arrotz ideolojiaz inguratua—

Askok uste dutenez, azpija-nez, edo xeru xeru, aingeruki, edozein txertu ezarri liteke erri baten gorputz bizidunean.

Ordea oker daude eta alfe-rrikako lana egiten.

Erri batek lasterka, azkarki, «instintu» baten indarrez beza-la, kampa bota oi du berari ezarri zaion arrotz txertu zen-bait.

Zergaitik, ordea? Ordea, ez erlijioa bitarteko dagoalako. Ez.

Erriaren defentsarik bikaiñe-na bere izatea da, izate ori bere «kultura jatorra» izanik. Askok eta askok errukia ematen dute, ez erriari gaitz egiten diotela-ko, alferrikan indarrak eta ametsak benatzen ari diralako, baizik.

Oiek, asmo onez uste dut, eka-rrri nai duten kultura berria, kultura zoroa, burugabea, «alie-natua» da.

Kultura arrotza, otza, euskal odolizpirik ez duena. Erne bai-ño leen il dan kultura alegia.

Kultura berria eta berritua, BAI, gure antziñako gogo-lu-rrean, ama-lurrean sakonki eta bizi-ziro sustraitua eta finkatua.

Itz batez, kultura «jatorra», kultura onen ardatza eta abe nagusia izanik askatasunari da-gokion begirunea.

ETXEGARAY HIL ZAIKU

Benetan berri txarra orain eman deutena. Jose Luis Etxegarai jau-na hil berria da. Euskal arazoetan hainbeste lan eta ahalegin eginda-koa genduen eta tamala izan da hain gazterik gure artetik galtzea.

Atsularrek esandakoa berretuko nuke nik ere haregatik: «Neure jaun maitea, joan zatazkit lurretik, bai-na ez gogotik, eta ez bihotzetik».

Egiaz sentitzen dut bere heriotzea. Helduaroan zegoen gizona zen eta ene aita izan zitekean adinez, ene urtetako semeak bait zituen. Hala ere bere gogoa zen beti gazteen artean egotea, beren problemak ja-kitea eta baita bere esperientziak lagundu eta iritzi onurakorrak ema-te'ere, Guztioak maite ukan dugu bere portaera zintzo eta jatorra eta ez gara hain erraz beraz ahaztuko. Askotan gogoratzen dut bere bi-hotz emankor eta zuzena. Haren la-guntasuna osoa izaten zen, truke ezer eskatu gabe, lagun leialen gisa.

Ama Lur filma, beste askoren diru-laguntasunaz batera, berak era-gin zuen eta aurrera eraman. Inork ez daki zenbat buruko min eta itzul inguru egin zuen berak pelikula on-do atera zedin.

Bere esku zabalekotasunagatik kritikatu eta bekaizkeriaz ikusia ere ba zen, zertarako ukatu, baina guztioak dakigu gure Herria ez dela usategi bat. Ni neu, guttienez on-do gogoratzen naiz berak orain bost urte egindako opari batez. Bilbo za-harreko taberna batean ginen, afal-tzen ari izanaz. Raimon katalan kan-taria Bilbora etorria genduen eta leku haretan afari bat eskaintzen geneukon. Elkarrizketa bizia zegoen eta mila iritzi interesgarri aipatzen ziren bertan. Etxegarai jaun-a, nik ez dakit nola baina beti agertzen ohi zen gazteen artean, gurekin gen-duin.

Raimonek europar kategorია ze-dukala esaten zeukun berak eta txi-to ongi zeritzan katalan gazteari. Gero joan egin zen eta pagatzeko ordua etortean zera aipatu zeuku-ten tabernakoek: ez genduela deu-sik zor. Etxegarai jaunak dena be-re lepora hartu bait zuen. Berri-iz genduenan irriparre batez esan zeukun: —Gazte zarete orain-dik eta niri dagokit ordaintzea.

Halakoxea zen bera, ongilea eta isila, oso gizon apal eta maitaga-rria. Behar bada, dena ez zukean ondo eginen, noski, baina pentsa dezagun errazagoa dela kritika al-ferretan ezer egin gabe egotea, eta ongiegi dakigu hau, lan bati ekitea baino.

Lerro hauetatik neure atsekabea eta dolua adierazi nahi deuet bere familiako guztiei eta bere galtze negargarri honek guztioi egin deu-kun pena sakona ere bai. Euskal Herriak seme zintzo bat galdu du. Goian bego.

Haren izenean egin dezakegun guztia, otoiitzez gainera, bere pau-soen atzetik joatea da, berak egite-ke utzi zuena eta edukiriko ame-tsak egia bihurtzeko.

XABIER KINTANAK

zeruko ARGIA

Zuzendaria:
MIREN JONE AZURZA ARISTEGIETA
Naparroko-Kantauriko ta Ara-goiko Kaputxinoak argitaratua (Carlos III, 22 - Pamplona)
DONOSTIA'n:
Oquendo, 22 - Telf. 26666

ARPIDE SARIA:
Barruan ... 215 pezeta
Korreo batasunetako errietan. 265
Atzerrietako beste errietan ... 285
Aidez Aurrez galdetu.
Salmentan (Ale bakoitza) ... 5 pezeta

EUSKALERRITIK BEGIRA... OPORKETAK

Azkenaldi hontako egunkariak, laburki bederik, eman digute amai-ka oporketa, huelgaren, berri. Garai hontan bestetan ez bezelako mugimendu ta ezin egona nabari da. Han-hemenka sortzen da nun-bait istillurik pranko. Gertaera hauek dirala ta zer esan? Benetan badakust erantzuna oso zaila dala, bainan egungo egoerak zer pentsatua sortaraziko aal du gure baitan.

Huelgak, oso era desberdinean sortzen dira. Batzuek estudianteen artean gertatzen diranak dituzute. Komertzio saillean da biltzanak ez dute etorkizun handirik ikusten. Hainbeste urtetan egindako ikaskizunak behar hainbateko ondoren onik emango ez ote duten bildur dira. Badute gai hontan arrazoirik noski.

Bestetik, berriz, egunerokoak ematen dizkiguten berriak ez dira behar bezin argi emanak. Gauzak erdizka besterik ez dizkigutela ematen esan ditek, hala dirudi behintzat. Horregatik gertaerak epaitzerakoan iritzi zuzenez egitea oso da gaitza.

Asturiasen ere meagilleek denbora luzeko istilluak izanak dituzte. Prensak bere iritzia ematerakoan ez du arazoa sakontasunez erabili, ez ditu gauzak bere erro ta suatraitik erabili nahi izan. Zenbaitzuk huelga politikoa ala lanari zegokiona bakarrik ote zan juzkoan jardun ziran. Eskolastikoak baino distintzio gehiagorekin argitaratzen zituzten heuren lanak. Nere iritzi, arazo hori oso garbi dago: ezin ditek, Espaini barruan, politikorik ez dan huelgarik suertatu. Beharbada, honekin ados ez daudenak izango ditugu noski. Bakoitzak lepo gaitzean darabil burua, zenbat buru hainbat aburu, esan ohi da.

Egun, nahaspilla nunnahi daukagu langilleen artean. Bankakoak heuren eskabideak dirala, beste zenbait lekutan eskabide bereziak egiñak dituztela, zigortutako norbaitekin elkartzeagatik huelgari ekin dietela, t. a. badago saltsa ugari.

Badegu gai hontan arrisku bat. Ez gaitezela, arren, geure etxeko itotiak ahaztuarazteagatik kanpokoak sarriago alpatzen jardun. Ez beharrik, eztabaidak eta huelgak hain ugaritsu gertatzeak, gure gizartearen jirabiran ardatza oker ote dabillen pentsatzen hasi gindezke.

Honelakoetan ez degu guztiok modu berdinean jokatzin. Batzuek, azpizanean dabilzkigun komunistek egindako ta sortutako arazoa dala diote, zarata ta iskanbilla maite dutenak ereindako azia- ren ondorena. Badira, berriz, bestetuk (hauek hainbeste diranik ezin pentsa), berriak entzun edo irakurtzerakoan kezkatzen diranak. Egiak errotik ezagutu nahi dituztenak, zuzentasun eta justizia nagusitu ditezten urduri dabilzanak. Bainan... besterik da gehienek jokabidea. Hizparringia atzekoz aurrera irakurtzeari ekiten die, oso gutxi irakurtzen dute kirol sailleko albisterik ez bada. Negargarria benetan...

Huelgak dirala bide, zein da guretzat postura ta jokabide zuzena? Gutxienez, iritzi jator bat gure barnean sortarazten ahalegintza da egitekorik beharrezkoa. Tipula buruz gora aldatzen badegu ez degu ezer onik jasoko. Hauxe degu, bada, gure artean lehen egin behar litzakeana, gauzak bere osotasunean juzkatzen saiatu. Gaitzentean, alperrik gabiltza.

Martxoaren bosteko «Diario de Navarra» deritzaon egunkarian, hauxe irakurri det: «Informaciones Sociales» albistarien editorialak, gure artean sortzen eta ugaritzen dijoazkigun eztabaidak eta konfliktuak egunetik egunera okerragotzen dijoaz. Huelga bakoitzean agintarien indarra ahuldu baino ez da egiten, eta sindikatoaren itzala gutxitu ta azpi-janean dabilzanen indarrak ugaritu. Askoz komenigarriago litzake Eleizaren esanak eta printzipioak ontzat emana, huelgari, legez, bide egoki bat eskeintzea. Besterik ezean, hauxe bait da langilleak heuren eskabideak sendoagotzeko daukaten bide bakarra. Honek, sindikatoan egintedunak langilleen ordezkari eta heuren izendatutakoak izan ditezela eskatzen du».

Badegu lana nun egiña hontaraño iritxi baino lehen.

MIKEL UGALDE

ERLOJU TA BITXITEGIA

Eduardo Chopeitia

Vergara, 11 - Urrut. 17751 - Etxekoa: 22700 - DONOSTIA

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserritar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gañera esne putzuak, Oiek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

SASKI-NASKI

ESNEA ZENBATEAN SALDUKO DAN

Nekazaritzako Ministeritzak, Gubernuko Boletinean azaldu du, esnea urtean barrera zenbatean salduko dan. Ortarako Espainia barrua, bost eskualdetan zatitzen du, ta oietako batean sartzen dira Araba, Gipuzkoa, Nafarroa ta Bizkaia.

Urtea bi alditan banatzen da: eta onela izango dira esnearen prezioak aldi batean eta bestean: Martxoaren leenengotik Abuztuaren 31'garrena bitartean, 5,50 pezetetan. Irailaren leenengotik Otsailaren 28'garrena bitartean, 6,50 pezetetan. Auek izango dira salneurriak industrirako abel-jaberi ordaintzerakoan.

Esnea kutsugabetzeko erosten danean ere, 5,50'etan salduko da leenengo urte-aldian; eta bigarren urte-aldian 6,50'etan. Esnea ohea naiz ez ain ohea danean, bere gorabeera izango du prezioan ere.

PERIODISTA JORRATUA

Bilboko «HOJA DEL LUNES»tik, au jaso degu:

«La Gaceta del Norte»ko idazle dan Goñi ta Zubillaga'tar Joakiñek, salapen au egiña du, Erandioko polizien kontra:

Periodista berak dionez, bere lana bukatu ta goizeko iru t'erdietan etxera ziyoala, Las Arenas alderuntz, Erandioko bide zabala ebakia zegoela nabaitu zuan. Aiuntamentuko guardi bat, ain zuzen, orduantxe beribil batekoei esaten ari zan, seiñaleak igaro egin zituztela ta orregatik atxituak zeudela.

Egunkarilariak, ori ikustean, guardiari galdetu egin zion, zer gertatzen zan jakin-nairik. Orduan, an zeuden ertzaiñak bere agiriak eskatu zizkioten, eta ondoren, Komisarira berekin etortzeko agindu zioten.

Ara eldu ziranean, beribilekoen izenak artu ta auek andik bialdu egin zituzten. Orduan, 321'garren zenbakia duan ertzaiñak, eta Komisariko maai aurrean zegoen beste ertzain batek, itzez eta egitez, jorratu egin omen zuten albistaria. Onek telefonotik itzein aal zezakean galdetu zion ertzaiñei, ta auek erantzun zioten, «Casa de Socorro»ra joatea, ala andik alde egitea nai zuan.

Albistari-Elkarteko leendakariak, guzi au polizien nagusi-ordeari jakin-arazi dio; ta onek esan du berak etzekiala istilu orren berri.

BERIBILLEN SAL-NEURRIA

Zuzentzako Ministroak esan du: «beribillen prezioak garestitzerik ez duala nai». Ori guzizon gogoia da, gure artean; baiña beribilletarako bear diran gaiak garestitzen badira, ez dakigu nolatan ez diran garestituko beribillak ere.

Berriro ere, beribilgilleak ataka batean daude; burni-gaiak garestitzeko zorian baitdaude. Prezioak asko igotzen ez diranean, beribil gelago sortuaz, leengo prezioari eustea gerta ditek. Baiña gorakada aundia egiten dutenean, alperrik da beribilak geitzea: Ta garestitze kontu au, milla era izkutu bidez egin ditek. Itxuraz leenean dira gauzak, baiña andik edo emendik, asmatzen da eroslea jorratzen. («Europeo»tik artua).

ZERUKO ARGIA

SALTZEN DA:

ELGOIBAR

M. Gorostiza

EIBAR

Angera
Markina
Iriondo
Eguren
Gisasola
Barela
Alday
Aranburu
Estanko, 11
Isasi
Simon
Amana
Uraui
Urizar
Siglo XX

BIZKAIKO KABANAK ETA GAZIGINTZAK

Bizkaian, larogeitik gora dira arraiña erabiltzen dutenak. Iteen-gai bezela euren egiteetan. 80 lantegi baiño geiago ditugu gure artean: kabanak, gesaltz-tokiak, etab.

Ona emen oien egitea azkenengo 10 urte onetan:

	Arrain gordea	Arrain mariatua	Gazitzeak	GUZTIZ
1957	1.992.171	1.187.819	4.720.320	7.900.292
1958	2.401.950	1.872.893	3.479.196	7.754.039
1959	2.592.755	1.737.989	4.288.090	8.618.834
1960	1.803.801	1.885.923	5.030.609	8.720.333
1961	2.073.471	1.980.936	4.690.584	8.744.991
1962	2.535.205	2.720.000	4.315.000	9.570.205
1963	2.555.000	2.835.000	4.430.000	9.820.000
1964	2.450.000	2.660.000	5.310.000	10.420.000
1965	2.625.000	2.836.000	4.775.000	10.235.000
1966	2.781.000	3.020.000	4.895.000	10.696.000
1967	2.680.000	3.055.000	5.772.000	11.507.000

Ikusten denez, arrain mariatuak geimen aundiena euki du. Arrain mariatua, gesaldua, atun zuria eta atun beltza izaten dira. Aurten asteko dira Afrikako atunaz mariatzeak egiten. Atun beltz ori mariatu eta kanpora eroango da, kanpoan salduko da eta barnean ere bai.

Arrain gordea, zati on bat, bokartea da, bokarte-zerrak oriotan ziur asko. Arrain onek saltze onak arkitzen ditu. Gazitzeetan ere antxobak izaten dira nagusien.

1957'gnekko urtea ezaugarri bezela artu ezker, au da, 100 ezarri ezker urte orreri, 1967'gnekko urtearen egitea, 146 ezaugarri dauko, gure lantegien egite guztiak, au da, arrain gordea arrain mariatua eta gazitzeak denak naaste. Zenbakiak, kiloak dira.

Ona emen egitearen balioa, pesetak millaka:

	Arrain gordea eta mariatua	Arrain gazitua	GUZTIZ
1957	165.660	93.118	258.778
1958	171.324	70.062	241.386
1959	186.580	72.016	258.596
1960	159.456	102.528	261.984
1961	186.121	77.727	263.848
1962	278.752	90.071	368.823
1963	619.390	143.472	762.862
1964	375.317	157.714	533.031
1965	390.880	157.691	548.571
1966	416.202	177.329	593.531
1967	537.091	280.170	817.261

Industri onetan, 1957'gnekko urtean 2.099 gizon-emakume ziran eta igaz 2.937, oietatik, 294 gizonak ziran eta 2.643 emakumeak, egitearen balioa 258.778.000 peseta 1957'gnekko urtean 2.099 gizakiari zatitu ezker, 123.286,30 peseta bakoitzarentzak dako eta 817.261.000 peseta, 1967'gnekko urtearen balioa 2.937 gizakiaren artean, 278.263,80 peseta eta onek esan nai du emankortasuna geitu egin dala 10 urte onetan. Bai benetan, emankortasuna geitu egin da, geitu egin da, baiña, zoritxarrez, 0,34 % bakarrik urtero kosta guztiak gogoan artu ezker.

Industri ura, oso zaarra da gure artean, Bizkaian, oso ezagunak dira familiak, arrain gordea, gazitua eta mariatua egiten dutenak. Belaunik belauñ dijoa industri au eta oso ezaguna da munduan zear. Laterri askotara bialtzen dituztelako produktuak.

Erbestera saltzen diran produktuak «C.P. 3'ren» bitartez bialtzen dira 1952'nen urtean asita. Ona emen laterri erosleak.

\$ USA, MILLAKA

	1963	1964	1965	1966	1967
Italia	8.216	6.952	9.244	8.351	7.224
Frantzia	1.328	2.429	1.650	2.703	1.468
Laterri Elkartuak	249	741	844	722	659
Suitza	561	553	496	520	614
Alemania	137	365	416	500	495
Australia	128	124	131	99	175
Inglaterra	102	213	221	139	84
Holanda	74	102	85	70	110
Belgica	49	66	138	186	108
Kanada	33	81	113	72	73
Besteak	134	260	318	290	435
GUZTIZ	11.011	11.886	13.656	13.652	11.445

Italia da erosle aundiena, batez ere antxoarentzat, gazitua, latontzie- tan, eta baita ere oriotan. Frantziak oster, bokartea, gazitua, upeletan erosten du eta baita ere oriotan. Laterri biak dira erosle nagusienak. Oien atzetik datoz, Laterri Elkartuak, Suiza, Alemania, etab.

Saltze oneik edamen aundiagoa bear dute, zabaltze aundiagoa, erri geia- gotara eroan bear dira produktu oneik.

Orretarako alegiñak egiten dituzte gure lantegiak eta bear bada, erri aberatsenetan egingo dira saltze onenak, esate baterako: Alemanian, Laterri Elkartuan, Australian eta Kanadan. Suiza ere erosle on bat izango.

S. LARREA

ORMAZABAL - DAR DUNIXI

ETXEGINTZA TA ETXE - TXUKUNKETARAKOAK

URALITA ORDEZKARIA

TOLOSA

Urrutizkiñak:

Etxekoa 65 19 60

Landolakoa 65 19 33

URRETUXA

Urrutizkiñak

Landolakoa 67 17 84

ERAKUSTOKIA: Tolosa'n - Zumalakarregi, 7'gn

Egunetik egunera

MARTXOAK 6

- Nasserek, munduko musulman guztieri, deia egin die, alegia gerra santua, Israel -en kontra, eratzeko.
- Laborista partidu barruan, berrogei parlamentarietara, gobernu aldeko botazioan, ez dute boto-rik eman.
- Parisko Nanterre unibersidadea, Olivier Guichard-en mandatuz, itxia izan da bi egunez.
- 7 -
- Libra esterlinak, Londresko merkatuan bere kotizazioan, diotenez, gutxienez 16 puntu galdu ditu.
- Yasser Arafat-ek dionez, «Israeldarrek bein bakarrik galdu dezakete heien gerra, arabiarrek, bestalde, hiru edo lau aldiz».
- 8 -
- Gaur, dalako Makarios, Chipreko presidentea, eta elikoptero batean zijoalari atentatu bat sofritu du. Tiroka lertu nahi izan dute, lurretik, elikopteroa.
- Erabateko eklipsea egokitu da «Yukatan» eta «Terranova» arteko lurraldetan.
- Pompidou eta bere emaztearen kontra Ameriketako esan dituzten astakeriak, ez omen dute, Frantziaren politika, Israelganakoa noski, aldatuko, dio Manuel Aznar-ek «La Vanguardia» egunkarian.
- 9 -
- Frantziar, kanto aldeko auteskunde edo elezioak aurrera doaz, eta frantziar egunkariet diotenez, ehunetik berrogeirek, elektore taldekoak alegia, ez dute botorik eman.
- Peru aldeko albizkari-krisia aski aunditu da azkeneko egun hauetan, eta zearo zabaldu da Ego- Amerika guztian.
- «N.A.S.A.-k» 1789 gn urtean, nuklear indarrez bultzatuko koetea, botako dute.
- 10 -
- Gaur ospatu behar zen, «Malgreb» elkarrekin osatzen duten Herrien arteko bilera, aurreratua izan da.
- Britaniar armadaren aurtengo presuestoa zazpi mila milioi pesetetan, gutxiatua izan da.
- Ernesto Medina U.S.A.-ren armadako kapitana, Mi Lai-en gertatutakoaz, salatua izan da.
- 11 -
- Etiopia-ko eritrea probentzian, heien askatasuna lortzeko bidean jarri dira. Gobernu buru dan Haila Selassie gogor ekin ahaletan dago.
- Frantziar Guaietan, «Diamant B» koetea bota dute zeruetara. Koete honek «Dial» satelite aleman bat zeramkien berekin.
- Italiak eta Holandak, beren enbajadak hertsitu dituzte Rhodesian.
- 12 -
- Olivier Guichard-ek Frantziako irakasgintzan sartu dituan erreformak aurrera eramatea oso zaila izan da.
- Ipar-Vitnandarrak, Laos lurralde barruan, «cuartel general» bat jarri omen dute.
- Italian: Aldo Morok, gobernu berria osatzeko hartu zuen lana, utzi egin du.

H eta G

Berri on bat!

Kurdistan: borroka amaitu da

Joan den astean, Martxoaren 11 an Bagdadeko gobernuak agiri bat eman du, bere armadak kurdoekiko zedukan borroka akabatua izan dela esanaz. Iraq-eko gobernu berriaren president jaunak, Ahmed Hassan Al Bakr-ek, garbi adierazi du hementik aurrera kurdoak nazionalitate berezi bezala ontzat hartuak izan direla Iraq-eko estatuan.

Beren hizkuntza arabe-mintzairaren parean jarriko da Kurdistanen, Iraq-eko iparraldean, ofizialtasun osoaz. Kurdoak, berriaz, gobernuko kargu guztietan sartu ahal izanen dira honez gero eta president-ordea kurdoak izanen da.

Kurdoek, asteroko honetan behin baino gehiagotan aipatu den bezala, Turkia, Iraq, Iran eta Rusia artean banaturik herri berezi bat osatzen dute eta azken berrogei ta hamar urteotan askatasun borroka luze eta odoloztatuta batetan ari izan dira gizonki. Iraq-en milioi erdi bat kurdo bizi dira (guztira hiru milioi omen dira) eta beraiek duten lurraldean petrolio-putzu ugariak dagoz. Beren buruzagia Mustafa Barzani izan da, komunista kutsukoa dirudienetik, eta beronen seme bik bizia galdu dute askatasun borroka honetan.

Soldadu eta gerrillari guztientzat halako barkamen oso bat emanen da eta harmak agintariei entregatuak izanen dira.

Al Bakr president jaunak bereziki aipatu du kurdoak legez beste nazio bati dagozkion abantailak ukanen dituztela, etnia bezala errespetaturik eta kultura-kontuan laguntasun guztiak edukirik.

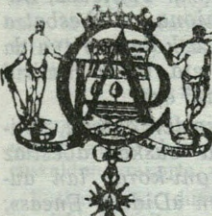
Oraingo gobernu berri hau ezker-tiarra da eta behar bada horregatik ikusi du begi onez kurdoen askatasun-nahia. Iraunkorra izango ote da elkar konpontze hau? Hala nahi genduke guttienez, kurdo-Herriak nahiko sufrimendu pairatu bait du orain arte. Txalogarria da, bestalde, arabe gobernu berri honen aldetik, problema behar den justiziaz garbitzeko, eduki duen jarrera, eta

baita kurdoek askatasun-borrokan edukiriko adorea ere.

Gauza jakina da Iranen ere ba dela kurdo mordo ederra eta Iran-Iraq arteko har emanak ez direla ezitsua. Ez bide da profeta izatea, agian, laster Iranen kurdo gerrillarien kolpeak ikusi izanen direla seinatzeko.

XABIER KINTANA

1.896 1.969

GIPUZKOA-KO PROBINTZI ERATETXEA

(Caja de Ahorros Provincial de Guipúzcoa)

Zure diru bearretan gure **“PRESTAMEN SERBITZARITZA”**z (Servicio de Préstamos) balia zaitez

Zure Arrantz-Ontzia erosteko edo obetzeko
Zure baserria erosteko edo obetzeko
Aberea —azienda— erosteko edo obetzeko
Baratzeko fruituak obetzeko
Jakindean jarri zaitez Donostia-ko gure
12 ofizinetan eta Probintziako 63 sukursaletan

ETXEKO- ANDRE: IRAUN ABAZI ZURE ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz egiten ba'idez

ATOMIZADO LAGARTO — jaboia erabilli beti
Eskuz ba'zabiltz, **LAGARTO** — jaboia bear dezu erosi

JABON LAGARTO, garbiketarako jaboia bakarra
Etxeko-andrearentzat neskamerik egokiena,

¡JABON LAGARTO!

TRANSPORTES azkar

ERAMAN- EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK
Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijon,

Donosti'tik egunero:
Iruña, Bilbao, Gazteiz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Alicante, Murcia, Cartagena, Granada, Almería'ra.

Astean iru aldiz:
Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo'ra.

Eustasio Amilibia, 13 ta 14 - **DONOSTIA**
Tefnoak.: 25.457 eta 26.987

URSS

Lege-aurkakako langille bidalketak

Langilleak kalegorria botatze ori ez da bakarrik sistema kapitalistaren gaitza. Itxura denez, langilleen paraisua dan URSS, en ere orrelakorik gertatzen dira. Lege-kontrako bidalketa auek gero eta ugariago ari dirala esateko, ba dugu zeetasunik. Aurtean bai-dauzkagu N. N. Romanov jaunak eman dituan zerbaki batzuek. Argitu dezagun Romanov jauna AUCCTU (All Union Central Council of Trade Unions) deritzan alkarteko idazkaria dala, eta zerbaki auek, berberak argitara eman zituala, erakunde orrek, igaz, Jorrai, aren 16 eta 17 garrenean izandako batzar nagusian.

Bere itzetari jarraiki, legeak urratuaz bidali izandu diran langilleetatik, batzuek, eunetik irurogei ostera lanera itzuli dirala epaikarientara jo ondoren. Au, ain zuzen, 1968 garrenean. Bada 1967 garrenean, berriaz, lanera jasoak eunetik 51,7 besterik ez ziran izan. URSS, eko Uzbeck laterrian 1968 garrenean 77,4 euneko, eta 1967 garrenean 73,6 euneko. Georgian ere 1968 garrenean eun bidaldueetatik 73,6 berriz artuak, eta 68 euneko 1967 garrenean.

Idazkiaren asieran langille bidalketak ugaritzen ari dirala esan badegu, zergatik dan arkitu bearrean izango gerra. Eta arrazoirik aundiena, askoren iritziz, azken onetan izan duten lan-legearen aldaketa berrian arkitzen degu. Lege orretan eskubidetu eta jauntxotu egin bai-dituzte lantegietako direktoreak. Eta auek, teknokaratak, sistema kapitalisten eraberean, langille gutxiagoekin produzioa geitzeko lege orretan eskubidetuak dira. Produzio aundiagoa eta sobra iru-

ditzen zaizkien langilleak kalegorria jaurtitzeko eskubideaz.

Eta sobietar sindikatoak, zer? Utzi dezagun alde batera, perfekzio osoa duan sistema balitz sindikatoen bearrik ez izatea. Ori ala dalarik ere, ez pentsa sindikatoa ernaiago debillela langillearen alde. Nola besterik, sindikatoa eta Laterria aita-seme baldin ba-dira, biak bat? Romanov berak dio: «Langille ta enpleatuen bidalketa auek sarri gertatzen dira «fabriketako komite sindikalen isiltasunaren laguntzaz».

Onelatsu dio ere «Trud» sindikal egunkariak 1969 garreneko Jorrai, k 9 garreneko zenbakian. Eta Odesa, ko prokuradorearen aoz, esan gainera: «Lege-aurkakako bidalketak aztertuz, erdiak arrazoirik gabe bidaliak dirala aitortu berrean dala eta fabriketako komiteen laguntzaz izan dirala, epaikariak diotenez».

Aitatu degun batzar orretan ere berdintsu mintzatu zan «Kazak, o Konseju Sindikal», ean lendakari dan K. A. Egizbaev jauna. Eta onen iritziz langilleen komite sindikal auen zabarkeriaz direktoreak beren jokoa errexago egiten omen dute.

Eta batzar onetan Romanov jaunak beste gai bat ere ikutu zuan. Bere iritziz lan-akzidentek, zerbait gutxitu badira ere, oraindik ugari gertatzen omen dira batezere ikazkintzan, egurkintzan, etxegintzan eta lurgintzan. Meatz edo minetako gaitzeri eta akzidente aueri jaramon aundirik ez omen diete egiten Sindikatoek. Ez eta ere kimika lanetan, auts-tzar artean lanean jarduten diran emakume ta gazteen alde.

Romanoven iritziz, sobietar sindikatoek berezien eta bearrekoen jomuga produktizidadea igotzen eta disziplina geiagotzen finkatzen omen da. Eta zoritzarrez sindikato-eralguntza askok ez omen dute bear bezela justiziaren alde jokatzaren orrelako okasioan gertatuta ere. Disziplina zer dan ez dakitenak, eta orobar jakiniak etetzen dutenak sindikatoen esku gogorra nabaitzen dute beren gainean. Maiz, estutze edo «presio» agiritako bat jasan bear izaten dute. Aul eta laguntzarik gabe arkitzen dira sobietar langille gizajo asko.

Beraz, irakurle, komunisten sozialismo sistemak ere baditu bere akatsak. Sobietar langillea, «hijos de papá-funcionario» diran teknokraten mendean bizi da. Teknokrata, erri-kapitalistetan kapitalisten «instrumentu», edo erri-komunistetan estadu-nagusiaren «instrumentu», langillearen etsai kaltegarrienak teknokratok, ez ote dira? Lenaz gainera, beste arerio bat geiago orain langille gizajoak.

Eta aitatutakoaz gainera, langilleak ez duala erri-libreetan bezela opor bat egiterik, protesta bat egiterik ez itzez ez idazkiz. Estadu aberatsa ez da naikoa langille trixteak poz-arpegiz jartzeko. Langille izan ta lan-eza ezagutzen degunok badakigu itzaropen gabeko egoera onetan arkitzea zer dan. Baiñan ez dakigu sobietar lan-gabekoak angustiadun izanaz, abes-protestalari, burrukalari-isil edo traultzaille-nabarmen izanaz tiranoari erasotzen dioten. Ango berriak kontrolpean baidade. Ordea, beti zirrikituren bat egonen...

«UXOLA»

UGALDE'TAR MARTIN JAUNARI ESKUTITZ IDIKIA

Agur ediskide:

Orain aste biko ZERUKO ARGIA'n zure izenpean ezaldu zan alkarrizketari buruz zuzenketa bat egitera nator: zuzenketa bearreko bat.

Zuk galde, eta San Martin Jaunak erantzun, bion artean, ez dan gauza bat aditzera eman diozute irakurtzaleari alkarrizketa ortan: nik, Euskaltzaindiko Lendakari onek, Euskaltzaindia "neutral" nai nukeala Euskeraren batasunari buruz, esan dezute.

Barkatu; baiñan nik ez det iñun olako gauzarik esan; batasunari ez baño, "bitasunari buruz" esan det nik, Euskaltzaindiak neutral izan bear duana: Oñez ta Ganboa'ri buruz, alegia (Ikus "Nere kontu-imatea"; Zeruko Argia, 162 zenb.).

Orrenbeste aldiz aotan dabillen "batasun" orren azpian, batasunez gañera, batasunaren "nolatasuna" ezkututzen da; batasuna "nola egin" alegia. Eta galdera oni buruz, eskola bi sortu zaizkigu gure artean... edo-ta, nai badezu, iru eskola: h-duna, h-gabea... eta h gutxiduna. Iru eskola oien artean, esan det nik, Euskaltzaindiak neutral izan bear duana. Neutral izan, eta neutral iraun, arik-eta Euskaltzaindiak berak, iru oietan bide bat erabaki dezan arte. Ez bait du erabaki oraindik.

Arantzazu'n, Batzarraren ondoren, "aurrerapen bat" eman zan: h-ren alde-antzekoa eman ere ("hondo ikusi", "rekomentatu"?); baiñan an etzan aurrerapen orren "ondorengo itzik" esan; eta, aurrerapen batek, beti ere, "ondorengoa" eskatzen du. Ondorengo ori, gero esateko gelditu zan; eta oraindik esateko dago.

Au, gauza argi ta garbia da; eta ortaz gañera esan ditekera, gauza salisatzea da.

Barkatu.

Zure adiskide.

MANUEL LEKUONA

Handik eta Hemendik

EUSKAL DANTZAK

1824-garren urtean Juan Ignacio Itzuetak Gipuzkoako dantzak liburu baten argitaratu ebazan. Orain, 1970-garren urtean, Jose Luis Etxebarriak (Txelu) Bizkaiko dantzak liburu baten argitaratu dauz, euskeraz eta gaztelaraz, Sabin Larrearen laguntzarekin.

Bai Txelu eta bai Sabin, euskal folkloreak murgilduta, maixuak dira arlo hontan eta seguru asko euren lan hau balio haundikoa izango dala.

280 orri, 21 partitura. Bere balioa, 280 peseta.

Eskariak: La Editorial Vizcaina - Particular de Costa, 10, 3.º - BILBAO-10.

OLAETA BALLEAK

Segundo Olaetak zuzentzen dauan Ballet taldeak Bilboko Coliseo Albain jaialdi eder bat eskaini deusku.

Guzurra dirudi munduan zehar hainbeste txalotua izan dan talde honek laguntza ofizialik ez eukitea.

Honelako mailako ballet talde bat sortu ta aurrera xeheari eroateak diru ta ezpehar asko eskatzen dauz, batez be herriari, jende xeheari eskaini nahi bazaio.

Tamalez Euskalerrian, ez euskerarako ez euskal kulturarako, ez dago goi laguntzarik. Ezer egiten bada, gutariko edozeinek egiten dau.

Coliseo Albia jendez gainezka... eta guztien ahotan, hemen esan doguna.

ZAHARRAK ETA GAZTEAK

Andoaingik karta baten: «Nik ez nituzke horren errez bereziko zaharrak eta gazteak».

Arrazola dauka Andoango jaun honek.

Ikusi zer esaten dauan Monzon jaunak JAKINen: «Nik diodana hau-xe da: aldaska gabeko erroa, erro tristetak dirala. Eta bestalde: aldaska sendorik ez dala, erroetatik, behar bezela, izerdia hartzeke».

Gazteak, zaharrakandik hartu bear dogu gure izatearen sustraia ta mamina, Zaharrak, gazterian iku-

si behar dabe gure izatearen etorkizuna. Eta biak bat, zahar eta gazteak, Euskalerria adar eta orri berdez betetako zuhaitz ederra bihurtzeko eran.

JAKIN

JAKIN sortaren lehenengo liburu argitaratua izan da, «Ipar Euskal Herria» tituloaz.

Irakurri egizue. Mugaz bestaldeko gure anaien bizitza ta problemak ezagutu nahi badozue, irakurri egizue.

Prezioa: 50,— peseta. Eskariak: Convento Franciscanos - Aranzazu - Oñate.

ESTITXU

Koro Easo ta Estitxuren jaialdia, Bilboko Coliseo Albain, aldatu bear izan da: poliziak debekatu dau Estitxuk abestutea.

BENITO LERTXUNDI

Donostiako denda batzuetan, Lertxundiren lehenengo disko biak («Loretzkoa» ta «Zenbat gera» abestiak daukenak) batuak izan dira.

Gero, gauzak argiztuta, berriro disko horiek dendetara bihurtu dabe.

EIBAR

Maiatzean, baimenak lortzen badiara, Umeen Eguna egingo da.

Aurreko urteetako esperientzia kontuan hartuta, aurtengoa, egiten bada, bestek baino askozaz be ho-beagoa izango da.

Maitzean, Eibarren, Umeen Eguna.

IRRATI BERRI BAT

Bilbon, Radio Nacionalekoak irratia berri bat sortu dabe. Bere potentzia orain dagozanak baino bi bider haundiagoa izango da.

Sartuko ete dabe ezer euskeraz? Orain arte, Bilboko hiru irratik, erdera hutsean diardue. Gotzain berriarekin, Erri Irratian euskera sartuko ete ebelakoan giñan, baina Obispadukoek «pot» egin euskuen.

XABIER GERENO

IRUNGO

Beste urte bat joan zaigun ontan, Euskalerriko abesbatza edo abeslari taldeei begiratu bat ematerakoan, Irungo «CORO AMETSA» iruditzen zaigu aipagarrienen arteko bat. Abesbatza onen ekinaldia, eresaldiak (konziertoak) eta abar, au da, bere bizitzaren berri osoa eman baiño leen, bere azkene-ko eresaldiaren jakingarri batzuek aitatu nai ditut leenik.

Abeslari ta gainarako ereslariak euren zaindari Santa Zuziliaren eguna ospatu oi duten bezela, «Coro Ametsa»k eresaldi berezi batekin gorlatu du jai ori aurtan. Abesti saio bat eman zuten Azaroaren 16'an eta arpidedunen alde eskeñia bera. Eresaldi ori gertutzeko, Etxepare zuzendaria ez da ibilli abestiak mordoka artu ta etorri ala ematen. Bestela izan da, aurtengo abesti saioa gertutzen arreta aundia ta irizpide (kriterio) ohea erabilli bai ditu. Alde batetik, entzun erazi zizkigun abestiak abeslari taldeen-tzat idatzitako eredu bikainak ziralako, eta bestetik, abesti oiek era egoki batean ezaldu zizkigulako.

Eresaldiaren leenengo saillean XV eta XVI eunkidaetako (ss. XV ta XVI) zati entzungarriak eskeñi zizkigun «Coro Ametsa»k. Ona emen egun ortako ereslan eta euren egilleen berri:

Juan Escobaren (XV?-1514) «Las mías penas, madre».

Juan del Encinaren (1496-1530) «Ermitaño quiero ser», «Ay, triste que vengo» eta «Más vale trocar».

Eresgille oiek biak España-rrak dira, ta beren ereslanak labor eta soil antzekoak izan arren, kutsu jator batez apainduak daude, ta lau abesti oiek «Coro Ametsa»ri entzuteakin ao-gozo gelditu giñan. Irungo abesbatzaren emana guztiz goi maillekoa izan zan, eta abestiak xamur eta xarmanki jalkiak izanik, egokitasun osoan jaso genituen.

Ondoren, edozein abestalde-arentzat saio zaillak diran ereslariak eman zituzten. Ara:

J. Clemens Non Paparen (1500-1558) «Tu es Petrus».

Orlando di Lassoren (1532-1594) «Yo vi un día», «L'eco» ta «Madonna mia».

Luca Marenzioren (1553-1599) «Dissi a l'amata».

Saio ontan ere tajuz eta neurritz aritu zan abesbatza; au da, era ontako abestiak bear duten estiloaren barrenean egoki.

Ikusten degun bezela, bere-ritako abesti sailla oso ongi eta esku onez aukeratua izan zan. Gañera, aipatu bearra dagoan zerbait geiago ere egin zuten jaialdi orren eratzailleak. Mikrofono bidez, abots gozo dun emakume bat jakingarri guztiak ematen aritu zan abesti saillen bitartean. Musika egillei buruz eta euren lanetaz ezagutu bearrak diran xeetasunak ematen jardun zan. Abestiak azaltzeko era ori oso ongi asmatutako zerbait iruditu zitzaigun, jakin bearreko gaiak erriari egoki ematea baita.

Eresaldia bukatzeko, zazpi euskal abesti eman zituzten; Garbizu, Aita Madina, Guridi, Olaizola ta Esnaolarenak. Bi abestitan Odria'tar Mari Kruz, soprano zolia, guztiz leun aritu zan, eta abesbatzarekin batera, entzuleen oniritzia bereganatu zuen erreaz.

Emandako eresaldi bikain orregatik bijoazkie zorianik be-roenak «CORO AMETSA» ko abeslari danei, eta bereziki, euren zuzendari trebea dan Etxepare'tar Fernandori.

★ ★ ★

«CORO AMETSA»

Irungo «CORO AMETSA»

Irundarren abesti saio eder ori entzun ondoren, galdezka aritua naiz nere baitan. Irundar sail jator onen antzeko asko eta aski bai aal dago Euskalerrian? Zergatik ez? Abestaldeak euren ekintzari eusteko bear dan iraupena aultzen aal dijoa gure errietan? Zergatik?

Musika ikasteko gogoa —ta egokiera ere bai— gutxitzen dijoala agiri da Euskalerrian. Leen, gure erri guztietan, elizetako abestalde eta musika-jotzailleen inguruan asko eta asko ziran solfeoa ongi ikasten zutenak. Gaur, ordea, askoz ere gutxiagok ikasten dute. Adibidez, ara zer gertatu zaion Oartzungo neska-mutil kozkorrei. Gure garaian, solfeoa oso ederki ikasten genduen mutikoak, elizako tiple bezela. Gerago, gutxitzen joan ziran elizan kantari ikasten zutenak, baiña monjak beren ikastetxean nesken artean erakusten asi ziran ikaskizun ori. Baiña aurtengo ikastaroan solfeoa erakusteari utzi egin diote gure erriko monjak, eta neskatila asko gelditu da musika ikasten aurrera egin eziñik. Oartzungo neska-mutillai musika erakusten jarraitzeak ongi merezi du ta gaztetxo oien alde «Lartaun»darrak zerbait egingo dutelakoan gaude, alare.

Pasai Donibanen gertatua ere bada. Orain dala berrogei urte inguru, bi musika-jotzailleen talde edo banda zeuden; bat leorrekoena eta bestea arrantzaleena. Abeslari talde aundi bat ere bazegoen, aundi ta txiki danak elkarturik. Garai artan % 90 gizasemek bai omen zekiten solfeoa Pasai Donibanen. Gaur, ordea, ez musika-jotzaille talderik eta doidoan eliz inguruan kantari...

Eta zoritzarrez, eusko-ikastoletan ere ez degu oraindik entzun bat bakarrik ere musika ikaspidean sartua dagonik.

★ ★ ★

ONATIBIA'TAR YON

GUKELESA

Gipuzkoa'ko ta Naparroa'ko esne onenakin gertatutako esnekiak:

- Esne Pasturizatua
- Esne soilla (esterilizatua)
- Esne autsa
- Esne-gaia
- Gurina
- Yogur
- Batiduak

Igara auzoa - Apart. 213 - Urrut. 29060 (lau ari) — DONOSTIA

LIBURU BERRIAK

GUIPUZCOA

Gipuzkoa'ko Aurrezki Kutxa Probintzialak liburu jakingarria argitaratu eman digu, GUIPUZCOA izeneko. Izenak naikoa adierazten duan bezela, liburu onek dakarren gaia, bete-betean, gure probintziari dagokiona da.

Gure artean oso ezagunak dira, liburu onetan sartu diran idaz-lanen egileak. Bakoitzak bere saillean izena artu du gure artean, eta denen artean, Gipuzkoako berri osoa laburki eskeintzen digute.

Ona emen arkibideak jartzen dizkigun idazle ta idaz-gaien zerrendak:

PROLOGO, Antonio Epeldek.—ALGO SOBRE GEOGRAFIA, Jesus Elosegik.—RASGOS DE LA ETNIA, Joxe Migel Barandiaranek.—PANORAMA DE LA HISTORIA, Fausto Arozenak.—HOMBRES UNIVERSALES, Artetxetar Joxek.—MENSAJE FORAL DEL PASADO, Ignazio Perez-Arregik.—LA IGLESIA DIOCESANA, Jose ignazio Telletxeak.—LA LENGUA VASCA, Luis Mitxelenak.—EL BERSOLARISMO, A. Antonio Zabalak.—LITERATURA GUIPUZCOANA EN EUSKERA, A. Luis Villasantek.—APORTACION GUIPUZCOANA A LA LITERATURA CASTELLANA, Miguel Pelay Orozkok.—EL ARTE, Manuel Lekuonak.—LA MUSICA, Xabier Bello Portuk.—LA REAL SOCIEDAD VASCONDADA DE LOS AMIGOS DEL PAIS, Ignazio Barriolak.—JUEGOS Y DEPORTES, Jesus M.ª Arozamenak.—LA ALIMENTACION, Jose Maria Busca Isusik.

Zerrenda au ikusi ta beste gabe, utsume aundi bat nabaituko dezu, euskaldun irakurle.

Euskalerrriak duan aberastasunik eta jakingarriak nagusia, gure izkuntza degu. Au ez bagendu, gure lurak ez luke errien artean duan izenik. Eta ain zuzen ere, GIPUZKOAKO JAKINGARRIEN ARTEAN NAGUSIENA DAN EUSKERAK ez du lekuri liburu onetan. Lan guziak erderaz egosiak ditu, zoritxarrez.

Au ez degu asarre esaten; naigabez baizik. Urte geiegi daramazkigu euskaldunok, gure gauzak erderaz adierazten. Aldi ori gaindu egin bear degu leenbaileen. Gure izkuntzarekiko gutxiespena muiñetaraio sartua izan degu gizalditan. Ordu da, gure kontuak euskeraz adierazi ta zabaltzeko, Onela emango diogu euskerari zor diogun lekua ta dedua.

ITURZAETA BERTSOLARIA

Antonio Zabala, jesulaguna, erle langillea degu aspaldi ontan bertsolari-sailean. Or-emen, ibilli zaigu jesuita au iñungo bertsolari-loretoak ezia jasotzen, eta ez da egun batean asitako lana bertan bera uzten duanetakoa, ez.

Aurrean daukagun liburua, 86-87 numeroz jotakoa da. Ta "AUSPOA" sailak, ez du onekin bere ekia agortuko. Arritzekoa da Zabala jesulagunak ainbeste bertsolariaren bizitza ta gorabeeratan erriz-erri zenbat xeetasun jaso dituan ikuste.

Amaika bertsolari or geldituko ziran zokoratuak, jesuita onek argitaratu atera ez balitu.

Zein degu gaurko bertsolari aita-tua? Frantzisko Iturtzaeta Agirre, Azpeitiako ELEIZALDE basarrian jaioa OLATZKO Amaren ermitaondoa, ain zuzen.

Andik, Odria baillarara aldatzen da gero aren familia. Baillara au Errezil alderako kamiñuan arkitzen da.

Zabala Aita, erbi-txakurra dala dirudi. Berealaxe jotzen du bere berriak jakiteko, egoki zaion pertsona ta aldetara ta Azpeiti aldeko bertsolariaren berriak, agian, Oartzun aldean billatuko ditu; ta Eskoriatza-koen berriak, apika, Goierrin jasoko dizkitu.

Orainarteko AUSPOA sailleko liburua irakurriak ba-dituzu, ez dezu nik esan bearrik, nolakoa ta zein jatorria dan liburu au. Artazazu liburua eskuetan, eta bereala eramango zaitu, Iturtzaeta bertsolariarekin Euskalerrriko zenbait txokotara.

Bertsopaperak dirala, aoz-ao ja-soak dirala, bertsolatan aritzeko doinuak dirala... danetik arkituko dezu liburu barruan.

Gaurko kanta berriz aspertua ba-zaude, edan ezazu iturri zaaretik, eta gure bertsolarien ateraldiz pozitu zaitez. Ez zaizu damutuko.

XENPELAR BERTSOLARIA

Xenpelar bertsolariak ba du Euskalerrrian entzute ta izena. Aoz-ao ta paperetan, aren berri jakina degu. Jautarkol olerkariak ere, liburu bat eskeini zigan Xenpelarrez Kulixka-Sortan.

Oraingo au AUSPOA saila eskeini digun Aita Zabalarena da ta sail orretan, 88-89-90 zenbakiz joa dator delako liburu au.

Izan ere, arritzekoa da Aita Zabala gai bat artzen duanean. noraino miazten dituan baztarrak eta zenbat xeetasun arkitzen duan bere bertsolarien bizitzaz. Bertsok emana gainera, bertso oien giro, aldi ta gorabeera asko eskeintzen digu aien inguru.

Ikusi besterik ez degu XENPELAR BERTSOLARIA izenburu duan liburu onen arkibidea. Itsumutillak bezela eramaten gaitu eskutik bertsolariaren etxera, familiara, lurrera ta aren bizitzako lan eta lekuetara.

Iru zatitan ebakia dakar Aita Zabala liburua: 1.—XENPELAR BERTSOLARIA. 2.—ITZETIK ORTZERA. 3.—BERTSO-PAPERAK.

Iru zati aietan, ainbeste kontu polit biltzen ditu, bertsoak argituaz beste milla koxka ta jakingarrien bidez.

Ala irakurtzen ditugu liburuaren kapituluak: Sempelerarre. Xenpelarren jaiotza. Baserria. Egurrola. Gizona. Anai Juan ose. Arreba Maria Luisa. Ezkontza...

Zer geiago esango det? Liburu betea, osoa, jatorra ta aberatsa, Xenpelar ezagutu nai duanarentzat. Euskalerrri zaarreko amaika kontu jakingo dituzu, Xenpelarren bizitza inguruan!

ETXANIZ'tar NEMESIO

AMERIKETAKO EUSKALDUNAK

Mikel PELAY OROZKOK.

Euskaldunak erbestean erraz erriko egiten dirala esango nuke nik. Neronek urte asko pasatu nituan Egoamerikako errialde batean eta, an bizi ziran euskaldunak, bertan jaioak aña maite zutela bere lur berria ondo dakit. Eta bereala artu zituztela ango oiturak ere bai. Euskaldunak, toki alde guztietan erriko seme biotzez egiten dira. Soziedade batean osatzeko nolatasun ori oso ardurazkoa dala zer esanik ez dago.

Esaten dedan ejenplu eder bat Ameriketatik oraintxe iritxi zait. Liburu bat da. Bogotako Eusko-Etxearen babespean azalduta. Liburu ori, Kolonbiako euskaldunak Kolonbiari eskeini diote. Ori omenaldi bikain eta polita! Gidariak, kolonbiako olerkari onenetakoen sorta bat aukeratu dute, eta lorategi ori liburuan biurtuta azaldu da. Bi-ele, gainera: bai erderaz eta baita euskeraz ere.

Abrisketa Patxi jaunaren zuzenpean idazle eta euskaltzale kementso batzuek parte artu dute, olerkiak euskeratuaz. Traduktoreak izan dira: Lin Akesolo, Jon Beistegi, Iñaki Goikoetxea, Sabin Muniategi eta Jagoba Onaindia. Eta marrazkien egileak, Luzuriaga. Eta danen artean oso liburu bikaina osatu dutela aitortu bear da.

Ogeitamaika kolonbiar olerkari agertzen dira idazti ontan. Leenbizi ikusten dana gure traduktore oien egokitasuna da. Azaltzen diran poema batzuek gaitzak dira benetan gure izkuntzara biurtzeko. Geiago esango nuke: lanegin duten euskaldun oiek, traduktore baiño are poeta dirala iruditzen zait. Traduktore bakarra izanaz, oztopo geiegi topatu izango zituzten gure euskaltzale oiek. Liburuan agertzen diran matiz eta doinu guztiak euskerari aldatzeko poeta izan bear da, aurren-aurrenik. Derrior, gainera. Egoameriketarik idazleak erabiltzen duten izkera ez da nolana beste izkuntzatar biurtzen. Ejenplu bezala, Jose Eustasio Rivera, «La Voragine» deritzan nobela famatuaren egilearen sonetu bat nik jarriko nuke: «Amorosa y fecunda». Soneto orren traduktorea, Muniategi jauna, oztopo zailenen gaitetik, abildadez irten da. Eta Muniategi bezela, beste lagunak berdin.

Besarkada batekin, emendik gure benetako zorionak biltzen dizkiogu euskaltzale jatorra dan Patxi Abrisketa eta bere laguntzaille gartsuei.

EUSKERA BATUAREN GORABEERAK BATA SUNERAKO BIDEAK EZ DITZAGUN SASIZ BETE

Aurtzaroan eskolara genbiltzaneko bertso bat datorkit gogora. Eskola-ume onak ez ziranentzat, sasi-eskola egiten zutenentzat onako bertso auk kantatzen ikasi genduen:

Eskol-umeak
sasirik sasi:
asko jan eta
gutxi ikasi.

Euskera batua dala ta ezdala, eskolume txarrak bezela gabilta, sasi batetik atera orduko, bestean sarturik. Eta zer da ondorena? Batasunerako bideak sasiz betetzea. Asko edo gutxi, elkar jan, bai; baiña argi gutxi egin, ezer gutxi ikasi, ezer gutxi aurreratu.

Iñioz baiño giro txarragoa sortu zaigula esan ditek. Ez dakit udaberriaren aurreko negutia izango dan ala ez. Dana dala, giro onik ez dabil. Lekuona jaunak arrazoi osoa du. Egi galanta dio. Batasuna ez, bitasuna sortu degu. Edo bitasuna gutxi dala, nai aintasuna. Nondik dator ori? Ez ote da gauza asko naasten ditugulako, itsumustuan ari geraldako, ikasle gaiztoak bezela, argirik argi joan bearrean, sasirik sasi gabiltzalako?

Irakurri-berri det Bizkaiko ANAITASUNA-asterokoa, otsailaren azkeneko zenbakian, Talde batek idatzi duen artikulutxo. Olako artikuluek ez gaituzte sasiarteak uzten asko lagunduko.

Bera irakutzean galdera batzuk egin dizkiot nere buruari. Leenbizi, beren euskerari buruzkoa: talde orrek darabilan euskera, batasunerakoa ote da? Bere dinoana, dau ta olakoak, Euskaltzaindiak nai lukean batasunerako bide onen ote daude? Arriturik nago oraintsu irakurri dedan zerbaitez: alegia, ANAITASUNA euskera batuaren bideetatik dabillala. Bizkaiko euskera utsa darabilan aldikari ori, nola esan liteke euskera batu edo bateratuan egiña dala? H-rik gabeko artikulurik ez dualako, edo H-rik gabe an idazten iñori uzten ez zaiolako? Agerian da norbaitzuek nai dutenari esaten diotela basasuna. Aspaldi batean bazan Bilbon eguneroko bat, batasunerako nere ustez bide ohea zerabillana ANAITASUNA onek baiño. An Euskalerrri osoko idazleek zituzten ateak zabalik. Bakoitzak bere euskalkian idatzeko baimena zeukan, atxedunak atxekin, eta atxe gabekoak atxerik gabe. Orrela, euskaldunak elkar ezagutu ta elkar aditzeko aukera zuten. Batasunerako ez zan eta ez da pauso txarra. Orain gauzak errazago daude, nunbait: bizkaiera utsean idaztea asko, letra zorioneko edo zoritzarreko ori sartu ezker. Ori ote da, bada, Arantzazuko batasun-bidea?

Galderak bata bestearen gainka dotozkit Lekuona jaunari ain zakarki eraso dioten oientzat. Lekuona jaunak ez ote daki oiek aña euskera, Arantzazun zer erabaki zan ulertu ta jakiteko? Nondik sumatzen diote agindu-usairik Arantzazun erabaki zalakoari, nondik atera bear dute an agin-du-indarrezko ezer erabaki zanik? Ez aal dute an irakurri: «Batasuna ez da Euskaltzaindiak egin dezakean gauza, eta are gutxiago bat-batean egin dezakeana»? Ez aal dago or epe-antzekoren bat eskatuta? Zer kontu eskatu bear diozute zuok Lekuonari, olakoxe zerbaite esan dualako, ain zuzen?

Eta zorioneko H orri buruz, Arantzazuk zer dio? Ez al da ezbaian bezela, kilikilo mintza? «Begi onez ikusiko lukeala» edo ez duela gaizki ikusiko, ta olako esaerak non daukate agindurik? Eta orixe ere aurrerapen bat bezela ematen da an, saio bat bezela, gauzak astiroago aztertze ta erabakitze ta idazlearen erantzunaren zai. Arantzazun, noski, ez egoen labea opil oberik erretzeko suarekin. Erabaki aren itzek ez zioten iñori indarrik egiten, ez atxerik ez besterik ezer indarrez artzera beartzeko, ez orduan ez geroago. Ez zioten iñori ematen eskubiderik, besteri ezer goitik beera ezartzeko. Iñork olako eskubiderik artu badu, ez du Euskaltzaindiaren izenean ez aren aginpidez artu. Euskaltzaindiak nola emango zion iñori berak beretzat artu ez duen eskubiderik?

Emen badirudi norbaitzuek Arantzazuko batzarra, andik beerako Ofatiko landetan egiten dan artzai-txakurren proba edo olako zerbaitez artu dutela: euskera batuaren izenean, orra artegi bat, dana atzeko esiz inguratua; orra artaldea, euskal-idazleak; betoz orain, aldizkari bakoitzean zuzentzaile bezela jarrita, artzai-txakurrik onek, nola ardi guztiak, idazle guztiak, atzeko artegi ortan sartzen beartuko. Ez; Arantzazun ez zan artzai-txakurren saioetarako bezelako legerik eman. Arren, ez ezarri olako legerik Euskaltzaindiari. Lekuona jaunak arrazoi aundia, oso biribilla, izan du, batzuen jokabidea ikusita, bere deiadarra bota duenean, epea ta zentzua eskatu dituenen.

Baiña Talde ortakoek esan dute gauza bitxiagorik. Orain jakin dute edo orain konturatu dira, H zorioneko ori onartua zeukala Euskaltzaindiak leen ere, Eta onartua bakarrik ez, agindua zeukala sinistarazi nai dute. Ona berriz mutilok sasiartearen sartuta, guztiok sasiarte berean sartu bearrez.

Letra ori Euskaltzaindiak onartua zeukala, nork ukatu du ori? Nola ez zuen onartuko? Euskaldun guztiena izateko sortu zan Euskaltzaindia. Euskalerrri guztikoak daude an sartuta, sortu zan ezkerotik. Eta zenbaitek uste lezaketen baiño begiramen geiago izan diote beti elkarri. Letra ori erabiltzen eta esaten dutenei kentzerik ez zitzaion iñori bururatu. Orrenbestetik ez zitzaion bururatu Arana Goiriri ere bere egunetan. Ta or dago, bai, Euskaltzaindiaren euskal-alfabetoan H ori ere. Or daude beste letraren batzuk ere. Or dago Talde ortakoek isildu duten bat: Zuberotarren U, bi puntuduna. Zer egiten dute Taldekoek letra onekin? Zuberotarrentzat utzi, noski. Euskaltzaindiak H-kin egin zuena bera: zukanari utzi, Baiña agindu, ez zuen bata baiño bestea geiago agindu.

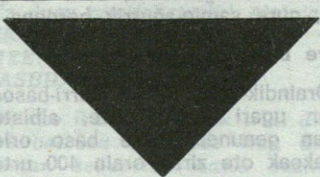
Besteak beste, naaste onetxek ere arrazoiak ematen dio Lekuona jaunari beronen gaizki-esaleen aurrean. Epea bearko da, bai, batasuna egingo bada, eta olako sasiartearen sartu nai gaituzten bitartean, bearrago.

Talde ortako gizonen esango nieke nik: arri oberik ez badezute, ez zaitezte iñoren teillatura arrika asi; arriak zuen bekokian joko du ta ez dio iñori mesederik egingo, eta euskaldunen batasunari ere ez.

Lekuona jaunak badu zuek aña zentzu on, zuek aña argi, zuek aña maitasun euskeraren onari, eta zuek aña lotsa Euskaltzaindiaren izen onari, eta zuek aña beglramen aren erabakiei. Ez ditzagun gure bideak sasiz bete; utzi ditzagun aukerarik, eta euskeraren etorkizuna argiago jarriko degu. Eta euskeraren batasunak irabazi egingo du.

Euskeraren batasunak, eta gure arteko gizontasunak ere bai.

ELI

ECHABE

ETXABE'REN

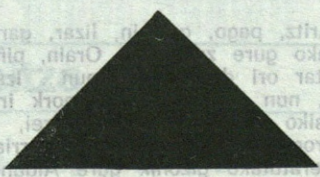
Mueble - Etxea

Fuero'en Enparantza

Urrutizkinak: 84 10 78

84 11 21

ZARAUTZ

BONBOITEGIA
BEZUZAK

Lor

IGANDE TA JAIEGUNETAN IRIKIA

DONOSTIA

Hnos. Iturrino, 22

Urrutizkina: 194 15

pasai donibane

ZINEA: ZER? NOIZ?

Lengoan batek kalean ala zidan: "I, zine ori noizko dek? Ze demontre egiten ari dituk? Ni dirua ematen nazkatzen ari nauk. Ezertxo ere ez baizakiat.

Galdera oek berak, askok eta askok beren barrenean dituzte. Orre-gatik aztertu bearreko gauza dela iruditzen zait.

Jendea, aspaldidanik, zine ortara-ko dirua ematen ari da. Baina, di-rua ematen ari diran oiek ez da-kite ez gauza nola joan dan, ez gau-za nola dijoan.

Zergaitik ez dira gauzak garbi azaltzen?

Orain zinea egiten ari diran tokiko terrenoak zeinenak ziren?

Erriarenak, eleizarenak ala... no-renak?

Zinea, terreno erosleak, terrenoen truke, debalde egin bear aal du? Edo lau paretak bakarrik egin bear ditu?

Eta onela bada, terreno oiek lau paretak baino geiago ez aal dute balio?

Gauza egokia izango litzake auk denak argi ta garbi azaltzea. Jendea-ekin —erriarekin— jolasean ibiltze-rik ez dago. Gainera dirua ematen ari dana erria da.

Nere iritiz, denbora geiegi pasa-tu da informaziorik eman gabe.

Ia-ba zerbait garbi azaltzen dan. Erria zai dago. Zuen esku-or za-biltzatenen esku- gelditzen da in-formazio emate au.

KEPA

orexa

Lerro auk Orexa'ko berri izan nai dute.

Aurten. Otsailak ogeita bat. Forma-sa'n. Berastegi'ko seme Yohn Dorronsoro'k egun aundi. Beraste-gi'ko izan: Orexa'n azi: ber-berak esan zigon. Euskeraz gañera. Beti gertatzen ez dana.

Iesulagundian berrogeitamar urte betetzen. Omenaldira asko bildu giñan. Lekaima, iesulagun, erriarr. Izan ere Dorronsoro'k bere bizitzan askorekin artu-emanak izan.

Abestiak, bi euskeraz: OR ZAU-DE JESUS eta OGI ZERUTIK. Gañerakoak lateraz. Dorronsoro bera, aldare-mutil: argazkian atorra zuriz dagona.

Ondorengo egun batean Dorronsoro'k auxe esan zidan: Bai al da-kizu, arako Otoitz-Aldi ua oso sa-murra izan zala? Zorionak emanez askok idatzi didate. Itzak ez zituz-tela ulertu... Bañan, eresien ez-tia biotzetako alozik izkutenetara ie-txi zitzaletela.

—oOo—

Bazkaritara, berriz?

Bai!!

Sukalde utserako bildu giñan gu bilt-ekoak!! Ua sailla!!

Garaiz asi giñala ere, itzaldi eta abestak luze io ziguten. Amaika izkeratan ZORIONAK. Izkuntza ba-koitzerako esale bat eta lenbizi eus-keraz... Iflork ez zun zalapartarik atera. Dorronsoro'k, orde, iakin, beste izkerak ere iakin. Aiphatzeke gelditu zana: latera. Onekin gure orexarrari amabi mintzakera osa-tzen zazkio.

Ori nola liteken?

Gogoa izan da. Bai burua ere argi eta ezañiak garbi... Izkerak ikasteko aukerak izanez, mugonari iges-egiten ez utziz!!

Beste geiago ere, izkerak dakiz-kitenak bai omen dira. Egia!! Ala ere, Dorronsoro orexar iesulaguna-ri ezin ken genezaioke ezer. Zen-bait izkera menderatu... ainbat adis-kide zintzo bereganatu.

Ta, Dorronsoro'k sarri aitortzen duna: «Ifiori onginal biozkorra adi-

razi bearrean arkituko ba'nitz, orain-dik ere izkera geiago ikasiko ni-tuzkel!

—oOo—

Dorronsoro Txina'ra gazterik eto-rrri zan. Lenengo urteak Wuhu'n, goiaztar OTAEGI iesulagunaren on-

Jon Dorronsoro iesulaguna, aldare-mutil

doan. Elkarri lagunduz. Irarkolan Dorronsoro'k OTAEGI'rentzat zabal-kunderako euskal-orritxoak atera zi-tun.

Artarako zeudenak azkar igarri zioten... Luzaro baño len, Shanghai irigizatsura aldatu zitzaigun. Irarko-lan banatzaille Txina guztirako eta alderdi auetako beste enda askota-rako. Geroenean guda izan gendun. Gosea ere bai; banatzalle onik etza-lako, Batzuk goseak eta beste ba-tzuk uza erretzen eroslerik etzute-lako. Orduan bezela gaur ere, lesu-lagundiko ikasle gazteentzat Dorronsoro'k asmakizun egokla burutu zun. Auntzak erosi eta aien esnez otor-dutxoak birbildu. Gaztetan ikusi eta ikasia gerorako etzitzaion okerkizun izan.

Beste askorentzat ere AMA baño ohea izan zan, garai estu aietan, Dorronsoro. Omenaldi ontako abes-tietan ederki aitortu zutenak ba-zi-ran.

—oOo—

Egunak nastu ziran. Gizartea biu-rriz-zan. Eta, Dorronsoro Hong-Kong' era aldatu zuten. Eta uri ori ez da OREXA, ez BERAATEGI, ez Dorronsor'ren umetako mendixka, langa, soro, baso eta esi. Japon'dik Pili-pin'etatik, Formosa'tik Viet-Nom'dik metaka eskutitzak, eskean eta la-guntza-bila. Eta, Dorronsoro iri na-bar artan txokiak arakutzen gu guz-tion gogoa bete zezan.

Ortarako mixiolari sartu? Ezetz esan nai dunak, bere iritzia suritu dezala!!

Osasuna auldu zitzaion...

Loiola'ra itzuli zan. Andik lengo langa xaarretan bildotsa baño ari-ñago igaroko zan eta era bat bizkor-tu!! Tolosa, Berastegi, Elduain, Eldu, Orixe, Lizartza, Uizi... eta osaba ti-kiaren oroitzak berriitu!! Ormaetxea'tar Nikola, euskal-idazle ugaria Do-rronsoro'ren osaba tikia gendun.

Eta, berriro alderdi auetara etorri zitzaigun!

Omenaldia luzatu zan. Azkenean ber-berak esan bear, orren luze iesu-lagun izateak biotzean zer zirrara egiten dion. Erdera zenbaitetan iar-dun zitzaigun... eta, bukatzeko EUS-KERAZ. Ua txalo erauntsia!! Loila'ko Iflori Deuna'ri zuzendu zion eske-otoitz!! Alako semeak, alako Aita-roi!!

Neri malkoa lertu zitzaidan!

Etxeberria'tar P. S. I.
Formosa

donostia

IKASTOLA BERRIA

Martxoaren 13'garrenean, Santa Maria alderuntz egin genduan, arratsaldeko zortziretan. «ORIXE» izeneko elkarteak deituta giñoazen Donostia'ko parroki aren aretoruntz.

Lendik sortua da Elizaren babe-sean, Euskal-ikastolen Alkartasuna. Alkartasun orren barruan, lanean asiak dira Santa Mariako areto orretan euskal-ikastolak. Baiña orain-goan, beste ikastolak berri bat era-tzeko asmotan biltzen giñan.

Lenbizi, beko aretoan alkatu gi-ñan, gure asmoak zeaztera. ORIXE elkarte, euskal-jakintza ta euskal-jolasak pizkortzeko sortua da, ain zuzen, eta bere egitekoaren barruan sartzen zan gure ikastolak ugaltu ta sendotzea.

Mikel Urreta, Larrea, Izagirre ta beste batzuek aritu dira ortarako sortu zan Batzordean, beren alegi-ñak egiten, kontu ontarako. Aurre-na, Elkartearen araudia irakurri zi-guten. Batzordea aurrerako izenda-tu bearra genduan, eta bilduen go-goz, lengoak jarraitu zezala, era-baki zan.

Gero Pedro Santamariak Ikasto-la-Alkartasunaren berri eman zigon laburkiro. Alkatu onen aspian, 58 ikastola alkatu omen dira ta oietan dabilzan aurrak, zortzi milla ingu-ru dira Gipuzkoan.

Auek dira Elizaren babespean al-kartu diranak. Oietatik kanpora ere ba-dira beste batzuek. Auek dira Euskerari iraun-arazteko oiñarririk onenak. Eskolak ugaltzen eta alde guztietara zabaltzen ez ditugun bi-tartean, izkuntza beti atzeraka joan-go zaigu errian.

Alkatu onen aolkulari edo kon-tseju-emaille, Jose Lasa kanonikua dago izendatuta. Eta alkartasunaren araudi ta goraberak garbitzeko, Loio-lako Santutegian bildu ziran ardura orretan sartuak. Billera oiek oso jatorrak izan omen dira, ta orain, emen daukagu elkarte berria jator eta bizi bere egitekoa antolatzen.

Berri auk entzunda, goiko ikas-toletara joan giñan bildu guziok; eta poz aundiz ikusi genituan, gure aurren ikaskintzarako gertatuta di-tugun leku ederrak ikustatuaz. Zo-rior bete-betekoa eman bearrean gera egiteko au mamitzen saiatu diranei.

E. N.

errenderi

Ezbear latza

Benetan latza igarotako larunbat gabean gertatua. Bi neska gaztek bizia galdu zuten, itxuraz, oraingo gaitz berria dala medio.

Autoakin, dituanak emanaz, eta nun dagon begiratu gabe, batak besteari pasa bear.

Bai, orrela galdu zuten euren bizi zoragarria, etorkizun eta itxarope-nez bete, 15 eta 19 urterekin, gu-re erriko bi neska gaztek, Maria Eujenía Gortazar Obeso ta Maria Eujenía Clave Arruabarrena'k.

Mundu au, noiz ez dakigula, guz-tiok utzi bear degula, egi garratza da; bainan orrela, batere kulpik gabeko ezbearrez, egurasten dabil-tzala, negargarria da.

Zeruan gerta bitez, bi neska gaz-teak. Euren gurasoei, bein da ber-riz, gure samin-agurrik beroena.

Gure baso ta oyanak

Oraindik-orain, gure erri-basoak egur ugari eman dute, albistea eman genunez. Gure baso oriek nolakoak ote ziran orain 400 urte?

1593-94 urtetan, irakurtzen degu-nez, Agustín de Ojeda kapitainak, 29 galeoi, itxas-ontzi, egiteko egu-rra eskatu zion gure erriari.

Garai artako gure erri-agintariei ez zitzaizen geiegi gustatu eskaera ori, bainan azkenik, ontzat eman eta eskaera bete zuten.

Gure basoetan zenbat egur zan jakiteko auxe ikusi besterik ez da-go, len aipatu degun eskaera osatu ta andik urte gutxira, 1606'gn. ur-tean, Domingo de Goizueta, kapi-tainak, iru galeoi egiteko milla aritz eskatu zituen.

¡Jaunak, zenbaterañokoa ote zan gure basotako aberastasuna!

Aritz, pago, gaztain, lizar, garai artako gure zugaitzak. Orain, piñu zantar ori dakusgu edonun... Izan ere, nun zer bear dan, nork ira-katsiko die gure baserriarrei, ia berrogeitamar urte bada-ta erriak aukeratutako gizonik gure Aldundi

edo Diputaziora eraman ez degula?

Eriotza

Erramona Etxeberria andreak be-tiko utzi gaitu. Bere alargun Pe-dro Mendizabal eta seme-alabak atsekabeen lagun gaituzte. Zeruan gerta bedi.

Karmel

Aspaldian itxaroten geunden «Kar-mel» aldizkaria eskuratu degu. Ber-ri-berri dator, panpoxa-panpoxa. ¡Zorionak Aita Onaindia ta Bizkai'ko euskaltzale jatorrei!

Aldizkari au artu nai dezutenak onera eskatu: A. Onaindia.—Amo-rebieta-Larrea (Bizkaia).

ANARBE

arratia

Eusko-Abenda (raza) ain antxina sortua ta bizirik iraunten dauana izanik, zergaitik ez gara garen bai-ño geiago, zergaitik orren ugargai-tzak? Aitita urtetsuari entzunda-koak argitaratutera natorkizu ira-kurle.

Erri indartsu aurrerapendunetan, batez bere orpoetatik sama txun-txurrerañoko dirutzetan azi ta bizi diran aberaskumeen artean, ain gar-rantzi gitzikoa da ezkon-Gokarria, eguneroko ogi egin dabe, modan jarri dabe ezkontza austeak. Eta ize-nez katoliko apostuliko diran errie-tako aldizkarietan, amar aldiz era-kusten deuskuez amargarren andra ederragaz ogei eratan egindako ar-gazkiakaz.

Ezkontza gure asabentzat aintza eta begirapen andikoa ta ausiezina izanik, bildurra izaten eutsoen beti-rako izango zan buztarriari, ta naia-go izaten eben mutil-zaar izaten jarraitu, Kristo lurreratu ta ezautu eben ezkerro barriz, Elizaren one-rako antzututen jarraitu dau gure erri fedetsuak.

LAGUNTZA-BAZKUNA

Orain arte azaldu dodana neure belarriez entzuna dot, aurrerantza-koa barriz, guztiok ikusten doguna, Arratian beintzat.

Ainbatzuk doguz gure erriaren onerako ala txarrerako? zartzero ba-kartirako bidea artu dabenak, ez-kontzako Ikurton, Sakramentua go-gorregia iruditzen jakielako batzuek, eta lotsor bildurtiak diralako beste batzuek.

Mutil lotsati oneri laguntza es-keintzeko, asmo onez, Igorreko Gar-be auzunean eratu dabe — nire uestez Euskalerrian bakarra oraindi-ño — LAGUNTZA-BAZKUNA «Arra-ño-Moraleja»-ren ardurapean.

Biziteko pozik barik, ara ta orra berotasunik barik astialdiak non eta zelan emon jakin gabe bizi izan diran errukarriak, ba dabe orain nora jo, eta eskupeko urri baten truke, inguruetan diran neskatala ezkongaien izen-zerrenda (lista) ugaría artuko dabe neskata ba-koitzaren zeaztasunak azaltzen: adi-ña (edad), luze-laburra, gizona ala iarra dan. Etkezale isilla ala auzo-zale ta barri-lapiko. Sorgin atzazal luze gorriduna, elizkoia ala umeza-lea. Jakin leike, bai-to (asaberentat garrantzi andikoa zana) zein dan eta nongoa garrimeea ta garriza-bala.

Aker kiratsez ondatuta dogun aizea garbitu asmotan ari diran Araño-Moraleja'ri gure txalorik be-roenak, eta ematze geiakin jabetu diranei, Z. Argia'ren bidez, ZORIO-NAK.

A. Landajueta

elgoibar

ARTIKULORIK ONENA

Z. Argia, 366 garren zenbakia: Euskaldunok darabilkigun soka-tira honetan, erakunde bat erakunde horretan herriari itzala emango zu-zendari bat, guzcion indarren bate-ratzaille bat behar dugu. Erakunde horri, ala komeni bada, eraberritu eta konfiantza eman, gero honen itzalean, herria bateratzera heldu dedin. Gure iritzian, Ugalde jaunak

hau garbi ikusten du eta horreta-ra dijoaz bere lanak. Horregatik, oraingo ere bere lan EUSKERA BATUA (II) aukeratzin degu.

Baita ere, naiz eta lehenago ere askotan idatzia izan, egokia ta be-harrekotzat artzen dugu bigarren aukeratu dugun ARRAZAKERIA idaz-lana.

Berri emailetan Mondragoi eta Eibar-koak aukeratzin dira.

GOITI, S. C. I.

Igaro zan asteen azaltzen genuen, zenbait lan-tokik, ikastolari eskeini zion diru laguntza eta oraingo Goi-ti aipatu beharra dugu, berak egin duan diru laguntzagatik. Langileko zenbat eman duen ez dakigu, baino eman duan diru moltzoa ikusirik, Danobat-ek ainbat eman duela esan-go deguke.

ELORRA DANTZA TALDEA

HERRIARI ESKABIDEA- Beste le-ku askotan bezela, hemen ere hau-xe gertatzen da: alegia, herrian di-tugun gauzak ere ez ditugula eza-gutzen. Elgoibar-en dantza talde ja-tor bat bada. Nork ezagutzen du? Nork daki zertsuk problemakin da-biltzen? Nork interesatu da heuren lanakin?...

Herriaren alde egiten dan lana da. Eta gehiago egingo lukete, he-rritarrak apur bat saiaturko balira.

San Anton egunean egindako agerpena ederra izan zan benetan! Baina eguneroko lana da hori. Egu-neroko gastua. Eguneroko saiaketa.

Hontarako laguntza behar du tal-de honek. Herriaren laguntza. Ba-koitzaren laguntza. Beraz, lagundu dezaigun.

TXALAPARTA

Elgoibar-ko Izarra-ren babesean, gaztetxoek txalaparta erakatsi nahi zaie eta hortarako jarriarik ditugu egun eta orduak eta asieran eman ere bai. Txalapartaren ikas-saiok lehenik ere asiera emana zegoen baino nagusientzat bakarrik, baina gure Ixidor-ek gaztetxoentzat ere sortu digu eta hauei dagokien ohol eta tresnak antolatuaz. Aurrera Ixi-dor!

Taldeko Marisabelek

soraluze

EZOZIKO ANDRA MARI

«Arantzazu» illerokoa, Otsailleko alean, oso jakinkarria eldu zaigu. Ezoziko Andra Mariren margo eder-dun irudia erdiko orrialde nagusi batean eta atzeko orrialdean kon-dairatxo ta gure erriari dagozkion jakingarriak.

Irudi oso ederra esan degu. Erri-jaietako egitarauan azaldutakoa bai-ño ohea. Aldizkarian ere bear ez dituan jantzirik gabe ta Ama-Se-meak bear ez dituzten koroiaz! Ze itxura gabe ezaltzen zaigun Jesus Aurtxo koroi aundi orrekin! Eta Amaren belarritakoak? Zeintzuek zeuden jakiñean? Gu ez.

Irudia oso egokera egokian, mar-go gogorrik gabe, irripar zerutarra ezipainetan, benetan atsegiña.

Aita Anasagastik irudiaren jato-rruari buruz ezer gutxi esaten digu; ez zer garaitakoa izan zitekean, ez-ta irudi zaarragorik ote zan ere. Alare gure eskerrak eta zorionak be-rari ta «Arantzazu» aldizkariari.

ZALANTZAK

Ezin ukatu azken aldiko Zeruko Argiak oso biziak datoxtela batez ere euskeraren batasunari buruzko gaietan. Guretzat, ez dakigunok Eus-kal Erria osatzen degun edo Euske-raren eta Euskal erriaren arerioak geran leen aitatutako gaierei esker, argitasuna sumatzen degu orain ar-te zearo illunpean arkitzen ziran zen-bait puntutan.

Ugalde'tar Martin berri-emailleak Lekuona ta San Martin jaunekin izan berri dituan elkar-izketa ga-rarrantzitsuak irakurtzeko aukera izan degu gai batzuetan bata besteagan-dik, ots Euskaltzaindiko Leendaka-ria bata ta Idazkaria bestea, oso urrutu daudela, oaztuaz.

Emen adibide batzuek U'tar M'en idazkietatik artuak:

Lekuonak. — Euskeraren batasuna dala-ta Euskaltzaindiak erria behar-tuaz ezin du joka... Euskeraren jaun da jabe erria da; erriak agintzen du, eta Euskaltzaindiak ez. H dala-ta euskaldunen artean gudu isil eta mingorra sortu da; eta gudu honetan Euskaltzaindiak danon instituzioa denez "neutralidade" bat gorde behar duala uste dut. Euskaltzaindiari dagokiona giro paketsu bat prestatzea da, bideak ahal dan garbien ikusteko...

San Martinek. — "Neutralidadez" jokatzea Euskaltzaindiaren 5-gn puntuaren kontra joatea da. Araudiaren bere lehen partearen 5-garen kapituluan 2-en zatian argi jartzen du Euskaltzaindia batasuna sortzen ahalegin du behar dala.

Ikusten denez S. Martinek ez du aitutzen ez erririk, ez gudarik ez pake premirik. Orrela oso erraza da batasunaz aritzea, baiña oso zaila gerra garaian ezer lortzea.

Lekuonak. — Han (Arantzau) erabakirik ez zan artu; orain, esan dezagun Arantzazun ikaspide bat eman zala. Ikaspide onek zenbat indar duan? Indar normatibu bat, norma bide bat, nola nahi.

San Martinek. — Arantzazun ez genuen beharbada, batzuek dioten bezela, "egitazko erabakirik" artu.

Auxe galdetzen degu, zertan gera, baietzean ala ezetzean?

Lekuonak. — Euskaltzaindia sortu zanean bere alfabetoa ba zuan, eta "h" zuberotarrentzat eta Lapurdi ta Benaparrako nahi zutenentzat utzi zan.

San Martinek. — Euskera (1-go urtea, 1-go zenbakia 1920, 64-rren orrialdean) aldizkariak agertu zuan euskeraren abezedarioa, eta h ere hor dago; ez du esaten hangoentzat edo hemengoentzat dagoen, baiñan hor dago.

Orain, erritar irakurle, zeorrek ateara ondorenak.

— Argitasuna edo, agian, zalantzak geitzea sumatzen dezuna? Oartu San Martinek Lekuonak esandakoak eza-gutzen zitala ta aukera obean zegoela onek esandakoak, iritzi desberdinetan, aztertu ondoren ezeztatzeko.

KARAKATE

hernani

Koadjutore berria

Illabete batzuek eldu dira D. Jose Maria Maidagan izendatu zutela Donostiako «Aingeru Zaitzaille» deritzan elizaren erreto bezela. Bere orde D. Manuel Beraza etorri zaigu, jaltotzez Andoaindarra. Bidaniko erreto zan orainarte. Ongi etorria gure errira, D. Manuel.

Jaiotza

Odriozola'tar Tiburzioren emazte dan Amigoren'dar Mirenek, mutiko bat ekarri du. Jon izenarekin bataiatu dute. Zorionak.

Ostikolariak

Ernaniko ostikolariak badute bere kirol-burua. Gogo batez aukeratu dute. Bere izendeitura: Antonio Martin Garzia. Lan asko egiteko asmotan omen da. Jarrai ortan.

ZUBI

mutriku

Elgoibarko «Marisabel»i

ZERUKO ARGIAren 365 garren orrialdean, Elgoibarko gorabeeretan, auxe irakurria det: «Se prohibe el paso». Taldeko Marisabelek dionez, basarri askotako autobideetan auxe jartzen omen degu.

Ez noa ni ori ondo ala gaizki jarria dagoanik esatera, baiña «letrero» delako ori jakin zazu, taldeko Marisabel orrek, leku askotan irakurri dudala, bai lantoki, bai jauregi inguruetan eta abar. Oiek isilik utzi eta zergatik jo dezu baserritarrengana? Oien letreroak ondo eta zergatik gureak gaizki? Berriz diot ez nuala esatera ondo ematen dutenik, baiña zergatik baserritarroi amenazo ori?

Gero beste gauza bat diozu: «gu hemen ari gera H ori nun sartu ikasiko ez ote degun, baino erderazko honetan ederki ikasia dute baserritarrek ere». Zu, adiskide: zer uste dezu, ez-jakin aundi batzuk gerala? Ez ote dakizu baserrietatik sortu dirala ainbeste gizon argi eta jakintsu? Ala baserritarrok ez H eta ez Z esaten edo idazten ez dakigula ikusi nai gaituzu? (Barkatu zaidazu aitaturako zure itz oietan, H bat falta zaizula esaten badizut: «Hori» itzekoa.)

Nere ustez, guk, baserritarrok askotan ipintzen ditugun tablero irakur-gai oiek, beartuta ipiñi izaten ditugu. Gure etxerako auto-bideetan sarritan gertazen da inguruko barazkiak auto-gurpillak zapal duta ondutuak arkitzea, Ainbeste lan egin ondoren olakoak gertatzea ez aal da mingarria? Ez aal da zerbait ipiñi bearrezkoa? Lantoki edo jauregi edo beste lekue-tako irakur-gai oiek aitatu bear ez badituzu, zergatik gure akatsak azaldu? Zer uste dezu?

Mutrikuko gazte batek

galdakano

AZKEN AGURRA:

ZERUKO ARGIA'n 366'gn. zenbakian, auda Martxoaren 8'gn. Gipuzkoako Ordiziatik «Txepetx» euskel idazle azkarrak idatzitako idazlan bikaiñean bitartez jakin neban zelan erri ortan neban adiskide zintzo Arana'tar Ander ill barri zan. Egiz samingarri izan jatan barri baltz ori, ze, aspaldi danik adiskide neban Ander euskeltzale jatorra ta lagunkidea. Lagun onak zeintzuk diran ezagutzeko, irakurle, ez dago toki egokiagorik guduritza, osate-txeak, espetxiak eta abar baiño, bertan ikusten diralako nortzuk diran koldarrak, maltzurak eta baita kementsuak, zintzoak eta benetako gizontasuna dabenak ere; orretariko toki baten, espetxian ezagutu genduan alkar Anderi ek eta nik, anai artian izan genduan gudaketa zatarran atzillotuak gengoazala.

Gorputzez ez zan andia bera, baiña, bai biotzez eta izakeraz, kristau ona ta euskozale zintzoa zalako biarbada. Agur da gero arte Ander. G. B.

JAIOZAK:

Aurreko aste baten esaten genduan legez, ainbat eriotza izan dugula erri ontan aurtengo neguan, ainbat adiskide betiko eroan deus-kuezalako gurartetik; baiña, danak ez dira eroatik bakarrik, ekarri deus-kuezanak be ez dira gitxi izan azken aldean da, euren artian bana-ka-banaka ainbat eusko-seme, ara onetarikoz batzuk:

Ilia onen 3'gn. Ariznabarreta'tar Joseba eta Garabiet'a'tar Miren-Josebe senar-emazte gazte euskaltzaleak ikusi dabe euren sendia seme eder batekin ugarituta, zegaitik ze, leendik euki ebelako beste alaba bikain bat. Bataiokoa, zetan esan be ez, Joseba euskal izen ederra ipiñi deutsoe.

Bai-ta urrengo egunean, Zaballa'tar Joseba-Andoni ta Izagirre'tar Agurtzane senar-emazte gazte euskaltzale jatorrak euki eben seme eder bat, euren leenengo, fruitua; ori bai poztasuna Joseba-Andonil, eta ez da gitxiagorako. Onek be bataiokoa, benetako euskaldun aziera orida izan be-ta, Danel-Joseba euskel izen ederrak ipiñi deutsoez. Kure zorionik beroenak senar-emazte bitsuoi, eta, sarritan esan dugun legez, ez aaztu gitxienez zeuok lakoxe euskotar izan daitezan aalegindu bear zarela, zeuon seme-alabatxu kutunak.

GARIZUMA:

Edozein irakurlek dakian legez garizuman gagoz da, beraz, erri guztietan legez gure erri ontan be edozein elizatzan daukaguz berrogeikarortako eleizkizun egokiak, itzal-diak, sermoiak, gogo-jardunak eta abar. Euskerazko gogo-jardunak be aste bete osoan euki doguzan erriko eliza nagusian, ostetza politakin baiña, ez biar zan beste pertsonekin beteta eliza dala, nagikeriak geiago egiten deuskulako euskera zaletasunak baiño. Ia urrengo euskel eleizkizunetan ostetza andiagoak ikusten duguzan.

BASA-JAUN

azkoiti

«GIXAIXO»
ARTEKO ALKAR-HIZKETA

—Hi Pello, herrian «ezin ikusiak» omen zeudek ta argi berriak, berezi-bereziak, jarri behar omen dizkitek. Oraintxe nijoak zerga ordaintzera. Argi berezientzako zerga berezia!

Orain ez motel. Hamabietatik ordubetetara duk ordua.

—Dirua eman behar-ta gainera orduak jarriaz?

—Errez ematen ohituak gaudek ta horrek maiz eskatzea zekarkik onorio. Maiz eskatu ta gainera baldintzak jarri. Ez zegok gaizki.

—Herri-gizon hoek ez dituk ton-toak e? Ez aal derizkiok lehenxeargo jarri behar zirala?

—Zer dala ta?

—Agintariek beren kabuz kami-noetako mila ta bat zulo ikus zit-zaten.

—Geu ere hobeki ikusiko gaitu-anez ongi txukunduta iritentzea iru-idtzen zaidak izanen dela egoki-ena. Alkandora ta galtza berriekin, ta...

—Baita zera ere hi! Esan ezaiok horrelakorik ere emazteari. Zerga ordaintzeko ordu extrak sartu behar ditudala esan didanean...

Ixtilua pranko etxean motel! ixtilua pranko!... alkandora ta galtza berriak... ja, ja, ja.

GAIXO

Badaramazki egun batzuk gaixo Langintza Ikastetxeko zuzendari Aita Madinabeitia jesulagundikoak. Lerro hoen bidez halik Lehenen gaixoardituk irten ta eguneroko lanari heltzeko moduan jartzea opa diogu.

AMAIERA

Azkoitiko iru mutil ta zazpi neska azken analabetuek alfabetatuak izan dira. Bete du bere zeregina alfabetatze saioak.

Ez dugu analabeturik! Aleluia!
AZKOITI'KO-PARRAKIO
UMEEN KRISTAU
IKASBIDEA

Delako ikastolak ateak iriki ditu. Orri batzuek banatuak izan dire. Haseran sei-zortzi ikasle baziran ore orain ugariago bide dira. Bazkideen bila jardun ere bai, jardun da...

Bainan orain zer?

Zenbat ume joan litezke?

Diru aldetik zer gorabehera dau-de?

Irakaslerik badago?

Iraupenik izango al du, alegia.

Ia batzorde eratzaileko lenda-karia edo «harrapatzen» dudun galderok argiteko. Guziok jakinean egon zaitezten.

Ahaleginak eginen ditut.

ORMOLAMENDI

leitza

Berastegiko AZPI'ri: Ez nator zu-

re aurka, baizik auzo bezela, eta auzo geranez zuri zerbait esatea bidezko iruditzen zait; au, argi ta garbi eduki dezakezu.

Otsaillaren 22n. Z. A. diozunez Euskal-Errian ur presko asko daukagu: Ez du edozein errik izaten naikoa, izateak ez dakar kalterik neurrian edaten ikasi ezker.

Iturriarena ahal da errua bere ura preskoa dala ta guk norba-itzuk esaten digutelako ito arte-raiño edaten badegu?

«Deporte-ura» gaillendu zaigula erriari lo arnarazi naiean! Askotxok ori nai lukete, baiñan ez dute lortuko; gu gaiztoarazi (desmoralizatu) naiean ari dira propagandan, ala ta guztiz ere ez dezakegu de-porterik gatzesi.

Urateak izan dira gure Errian baita izanen ere, baiñan ezkenean errekek bilduko dira beren tokira. Alperrik esanen du irrati-telebistak ur au dezu onena edo ta ur ontatik edan bear dezu, bear bada alako iturri debekatuko digu, ala ere erreka bilduko da bere tokira.

Gure eginkizuna au bear du izan: Iturri berriak sortu erriak nortasun osoa iritsi dezan, eta ez «Urtain» aundiegia dela ta azpi-janean ari. Urarik gabeko Erria leorra bait da.

Orain iru-lau urte sortu zenuten iturri presko aski bat Berastegin (bi aldiz edatea iritxi nintzan), Antzoki txikia izan arren ur samurra zekarren; Zenbait erri-jalek azpi-jana egin ziotelako agortu ahal zan? Ez ote liteke «Antzerki-ur ura» arhaska batean bildu? Bein jaiotako iturriak geienean ura izaten du naiz zenbait egunetan agortua irudi.

Ez dakit talde artakoa zeran, ala bazera Zori-Onak baiñan ez gelditu bidez erdian iñor kritikatzan den-bora galtzea litzake eta liteke urta-in-zaleak zutaz mintzea.

Barkatu nere ausardia.

LEN-ITZ

ayete

ASTE SANTUA: BAKOITZARI BERE IZKUNTZAN

Aieteko Parrokian bigarren urtez esperientzia

Bi izkuntzetako eliztarrek ditugun parrokia eztabaida larrian sartuta arkitzen gera: Gure eliztarrei, ze izkuntzetan eman bear diegu Jainkoaren Itza? Errex erantzun izan oi dute askok: «Lekuan lekuko izkuntzan. Etorkiñak lekuko izkuntza, oiturak t.a. jaso ta berenganatu bear dituzte» diote batzuek. Errexagoo beste alderdikoen erantzuna: «Guz-tiek etorkiñen izkuntza gaizkixegoo edo obekixegoo uletzen dutenez, etorkiñen izkuntzan».

Ona Aieteko Parrokia, bigarren urtez, esperientzi bera berritu naiean. Donostiko euskaldunei ta, batez ere, Aietekoei jakina, euskal-etxe-usaiez jantzita dagon gure Parroki-eleizan oso-osorik euskeraz ta erdaldunei erderaz Milagrosa-eleizan eskeintzen dizutegu.

Bigarren esperientzi au guztion-tzat protxugarri izango dan uste osoa degu. Begira zer egingo dan eta noiz:

ASTE SANTUA
(EUSKERAZ)

Ostegun Santuan:

AZKEN-APARI-MEZA

Arratsaldeko 6,30'etan

Ostiral antuan:

LITURJI-EKINTZA

Arratsaldeko 5,30'tan

Ostiral Santuan:

PAZKO-BIJILIA

Gaueko 10'tan

GURUTZ-BIDEA:

Ostiral Santuan, goizeko 9'etan

Ayeteko Gurutze antuaren ingu-ruan

Penitentzi-Gurutze-Bidea.

KOLDO IRIGOIEN

Baserriaren alde

EUSKAL ETA ERDAL

Caja de Ahorros Municipal de San Sebastián

Banen baneko azyiak

Ongarri ta abonoak

Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru

aurreratzea

Baserri, lur-tresnak ta abar

Torelavega'ko Perira joan

etorriak

FUNCOR, S.C.I.

BENETAKO BASERRITARRAK BEAR DITUTZEN
MAKINAK

BIRRINTZALLE - ERROTA - NAASTALE
ZERRA - URAGA - URASKA

EUROPA'KO AUERRERALDEUNI'K ONENAK,
AMENGO NEKAZARIENTZAT

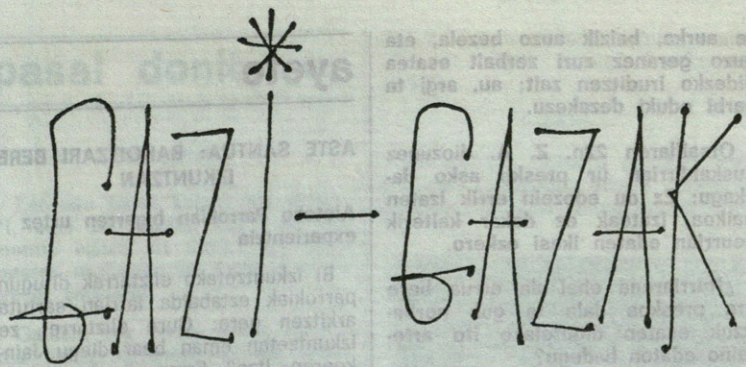
ADI TA OROI EZAZU

FUNCOR

AZKAR BEZIN ONDO

ELORRIO

Vizcaya, 114

Igarkizunei buruz, baten baino geiagotan yardun izan naz gure asterokoan. Lengo asteko zenbakian be bai zerbait. Guk, txikitari, sarri be sarri erabiltzen genduzan, ¿Zer dala ta zer dala? igarkizunak. Afal-ondoak-eta, sendian alaiakiro igaroteko berebizikoak dirala ezin ukatu. Aintxiñan eurrez erabiltzen ziran. Orain galduta dagozala dirudi.

Igarkizunok berpiztu bear neukela esanaz, idazki ernegarri bat artu dot.

«Umekeriak dirala igarkizunok? —diñost—. Ume ete ziran Edipo, Esfinge ta Sofokles, Dalila ta Sanson, Salomon ta bere entzule ta ikerle, Sara Erregina?

Ba... kondairako izen aipagarri orreik be erabiltzen ebezan, idazki onekin batean bialtzen deusudan Azkue aundiaren idaztiñoan ikusi daitezunez.

Idaztiño ori 1926'gn. urtean argitaldurikoa da. 186 igarkizun (acertijos) daukoz; nik ezagutzen ez nebazanak, asko. Neure billobatxoekaz yolasteko ederto datotaz. Ta noizik bein zueri kontatzeko be bai. Nai ba'dozue, e?

Beste igarkizun mota batzuk be ba'daukaz idaztiño onek, IKUSI-MAKUSI deritxoena. Zer ikusi? galdezen ei dau entzuleak. Iragarleak erantzun:

—Ikusten, ikusten, ikusteeeen MA, naiz BE, naiz U. itzaren lenengo izkia.

Baiña utzi dagiodan Azkue euskaltzale aundia izan genduanari, azalpen polit au egiten:

«Ezta IKUSI-MAKUSIEN adibide (ejenplu) bati eztiot, euskerazkori beintzat, sarbiderik emango. Buruzko yostagaillutxo auk aos erabiltze-koak ditugu, ez liburuetan erabiltze-koak. Onelarik ere, orain nere lankide ta adiskide maite euskaltzainak aozabalka ikus eztiatzadan eta biar-etziatan ikastetxo onen irakurle epetsuei beren gogaldia (umorea) alaitu dakioten, itzaurre onetan batto edatziko dut, orain berrogei bat urte Altolako urastegian sortu ta ildako ikusi-makusitxo parregarri lergarri bat».

«Beste urzale askoren artean Bilboko alaba goizetik gabera aberasturiko bat eta Espainiako Ministro de Gracia y Justicia zen Don José Echegaray arkitzen ziran Altolan.

ABELETXE

Gauetz, apaldutakoan, bigira luze bat egin oi zuten beren arteko batzuk. Eztaikit ala bere kabuz ala norbaitek artarako poztu ta puzturik, Arxuriko alaba Bilbotarrak ere VEO VEO esan zuen gau batean. —Qué ves, edo qué ve erantzun zioten besteak. —Una cosita. —Con qué letra? —MU.

Igarle naiak pozik asi ziran igarkean: Muñeco bata, mujer besteak muselina, muletón, muro... ta beste beredin. No señor batari ta no señora besteari, erantzuten zieten iragarleak. Onetan «sopitas» esateko zeudelarik, Echegaray Ministroak zutitu ta begirunetsu, Andrea, esan zion, nik biar gabez esango diot MU ori zer den. Bitartean, nere belarrietara eldu ezitien, ez inortxori ere agertu jotoi! ikusi-makusi orren erabakia.

Urrengo gauean iñoiz baino launtsuago izan zan Altolako urza-leen bigira. Berealaxe asi ziran aurregunean bezela mulo, mula, muleta, mulara... ta nork daki beste zeinbat esaten. Minutu batzuk arazo onetan igarota, bizar zuridun Echegarai, bere yarrilekutik yakiz, onela edo onelatsu andre iragarleari itz egin zion: Andrea, Madridgo Academia agertu dizkigun MU'dun itz guztiak uste dut aipatu dizkiotela. ¡Otoi! ager bezagu itz sakon ori. «Sopitas» nik ere».

—MUÑUELO —erantzun zion arroxko ta argiro gure Atxuriko alabak.

¡Ango txaloak, irri-karkaila ta algarak! Barreen barrez negar egin zutenak izan omen ziran».

Irakur dozuenez, IKUSI-MAKUSIAK ez dira idazteko, aoz erabiltzeko baidak.

Zer dala ta zerdalak? alderantzira, aoz eta idaztietan erabili daitezke.

Gaurkoz, amaitzeko, or doatzue bat:

Zer dala ta zerdala? alderantzira, lau oinean, aguerdian oin bian eta arratsean iru oinean dabilena?

Erantzuna: Goizean (aurtzaroan) lau oinean, eguerdian (gaztearoan) oin bian, ta arratsean (zartzaroan) iru oinean dabilena GIZONA da.

Irakurle; lantxu onetan zenbat atxe «falta» dan igarten ba'dozu, igarle onazara. Ezetz asmau?

Triñeru kontutan Imanol Arbelaiz ez da izen berria. Orain dala ama-bi urte, Oiartzungo alkate zanean, gazte talde bat erriko-etxera eldu zan: arraun egiteko gogoak zitutela eta ortarako triñeru bat bear zutela esan zioten. Eta orrela, alkatearen bidez, Oiartzun estropadetan sartu zan.

Aurten ere Imanol Arbelaiz arraun «salsan» ikusiko degu berriz. Nola? Ber-berak esango digu.

—Ikusten denez Ondarrabin aurten arraunlari batzuk beste triñeru bat atera nai zuten. Baiñan ortarako zailtasun asko arkitu zituzten, eta «goiko jende» batzuek ez zuten bere baimenik eman. Orduan Iruna la-guntza billa joan ziran, eta an Behobiko bar baten jabeakin itzegin zuten onen gain. Behobiko jaun orreri idea ona iruditu zitzaion.

—Zer gertatu zan, orduan?

—Leenago Ondarrabin bezela zailtasun aundiak agertu ziran, eta an ere «goitik» beren naiak debekatuak izan ziran. Orduan andik ies egin zuten eta neregana etorri ziran. Neri euskal kirolak atsegin zaizkit eta, izketaldi batzuen ondoren, triñeru berri bat eratzeke erabakia artu genduen.

—Oiartzunen arraunlaririk ba aal dira?

—Bai noski. Emengo gazteak oso indartsuak dira eta arraunean ere paper ona egin lezakete. Baiñan indarra bakarra ez da aski eta gure Ondarrabiko arraunlariek arraun-teknika erakutsiko digute, Ondarrabin arraunkada dotorea dute, ba.

—Nola dabil triñeru-ontzi kontua?

—Orain utzi diguten triñeru batekin entrenatzen asiko gera. Baiñan egun auetan bertan triñeru-ontzi berri bat guretzat enkargatuko degu. Bali-teke Ondarrabiko Olaziregi astilleroetan egitea. Esan didatenez, 80.000 peza inguruan balioko du.

—Zer diruz asi zerate?

—Asieran nik jarriko det diru

TRIÑERU BERRI BAT OIARTZUNEN

Bere izena: «Zuberoa»

Arraunlariak: oiartzuar eta ondarrabitarrak

geiena. Baiñan club edo billera bat antolatu degu gero danon artean triñerua aurrera ateratzeko. «Zubero Billera» izando da.

—Nundik dator izen ori?

—Nik emen, Oiartzunen, jatetxe bat det, eta bere izena triñeru-entzart artu degu. Orrela jatetxea eza-gunagoa izango da.

—Estropadetan irabazitako dirua ez aal dezu nai?

—Ez. Sariak arraunlarien artean zatituko ditugu. Nere jatetxera jende geiago etorri ezkeri ni konforme geldituko naiz.

—Nun izango dira zuen entrenametuak?

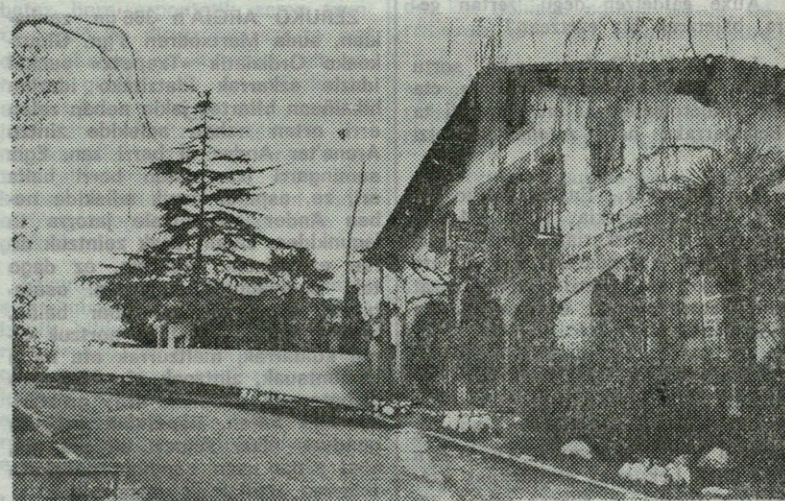
—Leenbizi Donostiako Kontxan, jendeak gure triñerua ezagutu dezan. Gero erabakiko degu. Gure mar-goak zuri eta urdiña izango dira, Oiartzunen koloreak.

—Laguntzarik arkitu aal dezute?

—Donostiako C.A.T.'ek bere triñerua opa digu, Donostian entreatu nai badegu.

Onera iristean, bermuta artu ondoren, jatetxea atzean utzi genduen eta an utzi genduen Imanol Arbelaiz arraun gauzetan pentsatzen.

XABIER ARCELUS

Oiartzuarrak euren saiaketetan ibiltzen duten triñerua.

BLAS DE LEZO

ETXE ONTAN DAUZKAZU SAGARDO, ARDO GAIN-GAINEKOAK
ETA EDARI GUZTITATIK

Blas de Lezo Kalea, 6
Urrutizkiña: 12 0 65

DONOSTIA

ATE OPARIAK

JATONTZI TA MAI - TRESNAK

Victor Pradera, 2
Urrutizkiña: 25700

DONOSTI

MUEBLES URRETAVIZCAYA

1920'an sortutako etxea

ERREDIZAK - EDERGALLUAK

EGIN - GAIK eta AURRE - KONTUAK

POSTAS, 46

GAZTEIZ (Vitoria)

NORK KUKURRUKU!!!

OLLARRAK

OLLOTEGIAN?

...Ez. FAGOR,ek

sukaldian

AMUEBLADORA COMERCIAL HISPANIA, S. L.

IZUGARRIZKO SALGAI GARBITZEA!!!

ERRENDIZEN SAILLEAN

EUNEKO 20, EUNEKO 30 ETA 50 ERE MERKATUKO DIRA SAL-GAIK

Amuebladora COMERCIAL HISPANIA, S. L.

Moraza, 3 eta 14 — DONOSTIA

San Marzial, 12 — IRUN

GIZONAREN SINISMENA GEHITZEN ALA GUTXITZEN ARI DA?

Ugalde-Iar Martin

Zortzi erri aurreratuenetan egindako neurketak: Frantzia, Bretonia, Aundia, Alemania (sartaldekoa), Holanda, Suiza, Suezia, Noruega ta Ipar Amerika Neurketa gaiak: Jaungoikoa, paradisu, eriotzaren ondorengo bizitza, gizakuntza berria iber-nua ta deabrua.

Zer demoniotarako egiten dira ganora-gabeko neurketa hoiek?

Maiz entzuten duguna da hau. Baina berria dalako bakarrik, ez dugu jakiteko erreminta hau gutxi-etsi behar. Gizonaren bizitza osoa ondoren eta berdinduen ezagutu nahi ba dugu. gutxienez lau bide erabili behar ditugu: **istori** bidea (gizonak lehen zer izan dan jakiteko), **ekoloji** bidea (gizonaren bizitza Lur honetako izaerakin dituan elkarkizunak ezagutzeko), **kasuistika** edo kasularitza (gertaera bakoitzaren azterketarekin ikasteko) ta **estadistika** edo **zenbaketa** (gertaerak maiz edo bakan gertatzen diran jakiteko).

Zenbaketa hau behar aundikoa dugu.

Miloi bat gizonen artean 2-k eriotzaren ondoren bizirik ez dagoala esaten ba dute, ez da garrantzi aundiko arazoa; bi zoro ez baitdira

gehiegi; baiña miloi bat gizonen artean 2-ren ordez (Frantzian oraintxe oraintxe egitan gertatzen ari dan bezela) 530.000-ek sinisten ez dutela esaten ba dute? Pentsa zenbat zoro-etxe beharko lituzketen.

Zenbaketak ba du, ba, bere esan-nahi adierazgarria.

Egiaren billa errazean eta kapritxo joateko bidetxurrik ez dago. Azpikerizkorik ere ez; gezurra, usain txarra bezela, berehala sentitzen dalako. Hala, egi-billaketa hau zeatz egiteko oso neketsua izaten da; bidetsur honen billatzaille hau egiazko zientzi bidez asi zan lanean, eta lan asko egin eta gero eldu da nora bait; gaur lortzen dituan ondoreak on-onak dira, ta ara gaur erri bakoitzeko zenbatak Jaungoikoaz edo ifernuaz sinesten duan jakiteko bi-deak argi ta garbi ta sorginleriarik gabe agertzeko bidean gizona jarri.

Emen erabiltzen ditugun neurkaiak ez dira Ebanjelio izango; baiñan ia-ia.

Galdera hoiek nola egin erabaki ta gero, gai hau aztertzeke batu diran erriak eta erakundeak hoiek izan dira:

Erria	Erakundea	Galderak egindako pertsonen adinak	Zenbat galdera
Frantzia	I.F.O.P.	20 urte ta gehiago	1.521
Bretonia Aundia	Social Surveys	16 urte ta gehiago	1.000
Sartaldeko Alemania	Emnid	16 urte ta gehiago	2.000
Holanda	Nipo	16 urte ta gehiago	468
Suiza	Isopublic	18 urte ta gehiago	1.000
Suezia	Sifo	15 urte ta gehiago	600
Noruega	Norsk Gallup Inst.	15 urte ta gehiago	1.600
Ipar-Amerika	The Gallup Org. Inc.	21 urte ta gehiago	1.500

Emen goarteman behar dugun zerbait: erria zeintzuk osatzen duten jakiteko, erri bakoitzak jarri dituan urte-mugak hoiek dira: Suezia eta Noruega 15 urtekoa; adif horretako gazteek ere zer-esana ba duten seiñalea. Bretonia Aundia, Alemania eta Holandan asmo hoiñ jabe izateko gutxienez 16 urte behar di-

tuzu. Suizan, 18; Frantzian, 20, ta Ipar-Amerikan, 21. Emen galdera hoiñ erantzuna emateko diña izateko ezkondua izan beharko zenduke.

3-bat

Lehenengo galdera: **Jaungoikori ba ahal da?**

	Frantzia	Bretonia	Alemania	Holanda	Suiza	Suezia	Noruega	I.A.
Bai	73	77	81	79	84	60	73	—
Ez	21	11	10	13	11	26	12	—
Erantzun gabe	6	12	9	8	5	14	15	—

Ikusten dugunez, **suizarrak** dira (nahiz eta gehienak protestante izan: katolikoak baiña miloi bat protestante gehiago) **Jaungoiko bat ba dala gehien sinesten dutenak**. Gutxiñ eta hoiek ere protestanteak dira) **sueziarrak** (% 73). Eta, noski, **sinesgabe** gehienak ere emen: **sueziarrak** % 26 ta frantsesak % 21. Zalanztan dauden gehienak: **suezia-**

rrak % 14 ta noruegarrik % 15.

Ipar-Amerikan ez zan galdera hau egin.

3-bi

Bigarren galdera: **Paradisurik ba ahal da?**

	Frantzia	Bretonia	Alemania	Holanda	Suiza	Suezia	Noruega	I.A.
Bai	39	54	43	54	50	43	60	85
Ez	52	27	42	31	41	42	20	11
Erantzun gabe	9	19	15	15	9	15	20	4

Ara nondik, berriz, protestanteak nagusi diran erriak fededun gehiago ematen dituzten, eta katolikoak gehien diranak (Frantzian) fededun gutxiago. Beste alde batetik begiratu: teknikaz aurreratuen diran erriak. batez ere Ipar Amerika, dira

Paradisu bat ba dala sinisten dutenak ere.

3-iru

Irugarren galdera: **II da geroko bizirik ba ahal da?**

	Frantzia	Bretonia	Alemania	Holanda	Suiza	Suezia	Noruega	I.A.
Bai	35	38	41	50	50	38	54	73
Ez	53	35	45	35	41	47	25	19
Erantzun gabe	12	27	14	15	9	15	21	8

Emen Paraisu bat ba dugula esaten dutenak berak dira bizitza honen ondoren beste bat nunbait ba dugula uste dutenak. Paradisuan bizitzeko bigarren bizi bat behar baita! Gure bizi leku hontan bigarren bizitza ba dugula gutxiñ sinesten dutenak frantsesak dira. Eta, bai ala

Laugarren galdera: **Gizakuntza berriarik ba ahal da?**

	Frantzia	Bretonia	Alemania	Holanda	Suiza	Suezia	Noruega	I.A.
Bai	23	18	25	10	—	12	14	20
Ez	62	52	54	55	—	72	57	64
Erantzun gabe	15	30	21	35	—	16	29	16

Hau ez ote da zerua? Jaungoikoa bertan da, beintzat.

Suizan ez zan galdera hau egin. **Ipar-amerikarrak** dira Paradisuz eta il da geroko biziaz gehien sinesten dutenak; baiña az dute beste bizitzan soili eta guzti izango geranik espero; beste nolabaiteko bizi-modua izango ote degun dagoz. Hollywood-en asmatutako pelikula batzuetan agertu ohi izan diguten beste bideren bat dute fedezko, apika. Egia esan, katolikoon fedekizun honetan ez du gure gaurko munduak gehiegi sinesten; fededun gehienak Alemanian (kalbinista ta

guzti) dagoz, eta emen ere % 25 besterik ez. Ezezkoon ziurren daudenak sueziarrak (% 72), amerikarrak (% 64) eta berriz ere frantsesak (% 62); goiko arazoak ondo miatu ba lituzte bezela itz egiten dute gure bizilagunak. Zalanztan daudenak dituztenak holandarrik eta britaniarrak dira.

3-bost

Boskarren galdera: **Ifenurik ba ahal da?**

	Frantzia	Bretonia	Alemania	Holanda	Suiza	Suezia	Noruega	I.A.
Bai	22	23	25	28	25	17	36	65
Ez	70	58	62	61	67	71	45	29
Erantzun gabe	8	19	13	11	8	12	19	6

Zerua ba dala sinisten dutenak, amerikarrak, daude emen ifernuaren beldur. Gutxiñ sinisten dutenak, sueziarrak; hoiek dira, noski, ifernurik ez dagoala ziur daudenak. Ifernuaren beldurrik ez duten besteak ere ba dira emen: beti bezala, frantsesak (ezer egon ez dedin emango lukete hoiek duten guzia!) % 70, eta suizarrak % 67, alemanak % 62 ta holandarrik % 61; horre-

gatik dabilta holandar hoiek emakumeak apaizkintzan sartzeko proposamendu ausartak egiten ain lasa! Zalanztan daudela gehien agertzen diranak: noruegarrik eta britaniarrak.

3-sei.

Seigarren galdera: **Deaburik ba ahal da?**

	Frantzia	Bretonia	Alemania	Holanda	Suiza	Suezia	Noruega	I.A.
Bai	17	21	25	29	25	21	38	60
Ez	76	60	62	57	69	68	44	35
Erantzun gabe	7	19	13	14	6	11	18	5

Ez dago Papini emen! Ia ifork ez dio gaurko egunean deabruari jaramonik egiten. Amerikarrak dira deabrua ba dala gehien sinesten dutenak; % 60 ba dira ta! Nork esan teknikoen artean horrenbeste etsaisinesdun egongo zanik. Gero, baiña askoz ere beherago, noruegarrik datoz (% 38) ta holandarrik (% 29); holandar hoiek ba dakite deabrua nonbait ba dala! Gutxiñ sinisten dutenak berriz ere frantsesak dira (% 76), ta suizarrak (% 69) ta sue-

ziarrak (% 68). Ba dan ala ez dan zalanztan daudenak britaniarrak dira gehien (% 19), ta gero noruegarrik (% 18). Beharrezkoa denez, ifernurik ez degoala esaten dutenak diote deaburik ez dagoala. Ala ere Frantzian ifernuaz sinesten ez dutenak % 70 dira, ta deaburik ez dagoala esaten dutenak % 76; ba dira, ba (% 6 deaburik gabeko ifer nue ba dala usten dutenak ere! Nik Holandan, esango nuke; ta beste leko-txoren batean ere bai.

Nik broman bezela artu dut hau, ta esango dut zergatik.

Erri hoietan jaso diran iritzi hoiek ez dute Jaungoikori kendu edo jarriko; Paradisurik eta il ondorengo bizitzarik eta ifernurik eta deaburik ere ez dute sortu edo alde-egin araziko. Ba liteke (askotan gure bizkar jakin ohi dugun bezela), gehienok nahi ez duguna irentsi behar izatea.

Eta, bestetik, neurketa honek garrantzi aundiko beste esannahi bat ere ba du:

Eundaka ta eundaka urtetan (Frantzian bezela) katoliko izan diran erri hoietan nolatan sortu dira asmo hoiek? Nonbaitere, egin dan irakastea ez da egia behar bezela erakusteko diña izan; bestalde, egia erakusteko bide oso aldrebesak ibili dira ifnola ere.

Ta beste hau ere ba da: Protestante gehiena izan duan erria, Ipar-Amerika, dugu eten gabe **Paradisua, beste bizitza, ifernua ta deabruz** sinesten aundiena duana. Hau protestanteek egindako kaltea ote?

5

Ta, azkenik, beste ondore bat ere atera nahi nioke neurketa honeri: Neurriketa hau orain egin eta emendik amar urtetara kondizio beretan beste neurketa bat egiten ba da, ikasiko dugu arazo hoietaz joerak norantzekoak diran: fedea gehitzeokoa diran: fedea gehitzen ala gutxitzen ari dan.

Hau da, lan honen ondorenik ongarriena; baiñan ez garrantzitsuen. Atzera itzuli arazi ezin dan jakintza bera gizonaren eragile bihurtzen da. Asieran esan dugun bezela, bi zorok ez dute mundua osatzen, baiña zoro hoiek erdiak baiña gehiago izatera eltzen diranean, asko baiña gehiago ba dira. Erditik gora gaifiek egiten duten hoiek irauli arazi lezakete gaurko gure mundu hau. Ez dakigu onerako ala kaltetarako izango dan.

Nola nai, or goaz gu ere.

Bodegón

Alejandro

Alejandro'ren Bodega dago Donosti'ko txoko baten, bein ezagutzen dutenak zintzo dakite aruntz joaten. Nai dan aukera ba-dezu beti jaten bezela edaten, oberik ezin arki ditekete merke ta ondo ematen.

Fernán Calbetón, 4
DONOSTIA

Tomás Eizmendi'ren

Jatetxea

Zumai erititik metro gutxira, ibai ertzean par-irriz, etxe polit bat zure zai dago euskal kutsu zoragarri. Arrai, barazki, aragi eder; nai dan aukera janariz, jatetxe au bein probatzen [duna] laister azaltzen da berriz.

—oO—

Restaurante

Tomás Eizmendi

Curva de «Chiqui-erdi»
Tel. 86 13 90 ZUMAYA

hamabi urte euskal-ekonomian (1955-1967)

IV jendetza egillearen aldakuntzak

Aurreko hiru ataletan aztertu ditugun egiturak izan dira: 1. Produzioaren balioa lau eskualdetan. 2. Jendetza mugimendua eta buru-bakoitzeko errenta. 3. Hiru ekonomisektoreen produzioa eta aldakuntza, hamabi urte hoietan.

Azken atalean (ikus 10° ageria) agertzen da sektore bakoitzak zenbaterainoko zatia ematen dion produzio edo errenta osoari.

Zerbitzuen aurrezakutza bizkorra, eta Lurlantza-Arrantzaren beheraldia, nabarmen azaltzen dira. Baiñan sektorekiko epaimen zuhurrik ez genezake eman, beste dato garrantzizkoa ekarri arte: hots, produktibidadearen higidurarena.

Produktibidadearen neurketa era askotara egin ditekete, nahiz guztiz kunpliturik ez izan inor. Hemen aukeratzen dugun neurkeran, sektore bakoitzarekiko, bi kopuru alderatuko

ditugu: produzio-balioak eta jendetza egillea.

Produzio-balioaren lerroa, urtean urteko pezeta arruntetan artuko dugu. Lehengo behintzat, prezioaren gorapena ez dugu zuzenduko. Horrela garbiago azalduko bait da, sektore bakoitzaren higidura eta baita, bide batez, elkarren artekoa ere. Merkatuak pezeta berdiñez erosten bait ditu, une batean, sektore orotariko ondasunak. Merkatuzko ekonomian, gainera, prezioaren gora-beherak darabilte, hein batean, produzioaren eta lanpostuen mugimendua.

Jendetza egillea, erresuman bizi dan jendetza osoaren zatia da. Haurrak, eriak eta adintsuak ez dira sartzen, «produzioan» partetik artzen ez dutelako. Jendetza osoaren berezko higidurak, (jaiotza-eriotzarenak, alegia) eta langileen lurraldeketak erabakitzen dute erresumako jendetza egillearen haunditzea.

Jendetza egillearen aldakuntza emanaz, alde batetik sektoreen produktibidadea neurtuko dugu, eta bestaldetik, arrotz-etorreraren ugaldea

Jende egillearen hedadura hori, Araba-Nafarroan alde batetik bertako jendeak, batipat emakumeak, lantegietaratu diralako izan bide da; eta beste aldetik, arrotzetorria probintzi hoietara ere, geroago ikusiko dugunez, hasia bide dalako.

Bizkaian gertatuak harriturik utzi gaitu, jende-egillearen proportzioa jendetza osoarekiko mailla berean azaltzen bait da.

Ehuneko 41 eta 42, hamabi urtealdiaren buruan, Harrigarri da, zeren Bizkaiko jendetza osoa izan da laurretan gehiena ugaldut dena, % 3,3 urtero, ain zuzen.

Gipuzkoak 165.364 eginlagun zituan 1955-an; 1967-an berriz, 262.937. Jendetza, osoarekin alderaturik, % 39-tik 45-eraino gizendu da jende egillearen atala.

Herri-jendetzaaren egitura, «adin piramideaz» egoki azaltzez da grafiku bidez. Piramideari dagokionez, oiña; du zabala, hots, humedia. Adinaren aurrera, estutzen eta «leizatzen» joan ohi da, eritasun eta gerrateen ondamenaz.

gurutz ansola

Industriako lankideen egitura aldaratzen datorrela, agerian dago.

11.º AGERIA

	1955	1967
Araba	% 6,5	% 9,5
Bizkaia	% 51,9	% 44,6
Gipuzkoa	% 30,3	% 30,4
Nafarroa	% 11,3	% 15,5
	100,	100,

Eraberritze Zantzuak: Bizkaian, ez Gipuzkoan

Lankide-egituraren higidura, ordea, ez da industriako produzioaren arabera aldatu. Arabak eta Nafarroak jende egilleen zatia zabaldu dute eta bide batez produzioarena ere bai. Bizkaia, produzioaren partea euskal industrian, haunditu du, baiñan lankideen multzoa proportzioz ez zabaldu, mehartu baizik. Gipuzkoarena ba, berrito, kontradiziorik okerrera; eskualde hontako industriaren zatia hestua gortzen bait djoa. Jende egilleena ez da gutxiagotu.

Zaarraren lanak

Joandaneke goiz batean Diputazioko Liburutegian bi gazte etorri zitzaizkidan. Gure arrantzalez estudio bat egiteko asmoa zutela, eta zerbaiten argibidea eskatuz.

Baita nik orain dala berrogei ta sei urte, Eusko Ikaskuntzak gai orretzaz ateratako liburu benetan ederra erregalatu. Aukera bai neukan erregalo ori egiteko.

1925-eko urtean Eusko Ikaskuntzak organizatuta arrantzalei buruz batzar berezi bat egin zan Donostian.

Inundiko pertsonaje eta jakintsuak bildu ziran, eta aizenik liburu batean agertu Kongreso artako lan guziak. Liburu lodi eta aundia da. Baditu bosteun pajina.

—Ekin zuen lanari liburu au dala bitarteko —esan nien bi gazteei.

Andik egun batzuetara etorri zait otera aietako bat.

Arrituta gaude zuk erregalo egin zenigun libururkin. Oiek lan serioak. Gaur egiten dan baiño obeto zekiten. ¡Nola, baiño, zekitela zaarrak lanean! Arritzekoa benetan...

—Bai —erantzun nion—. Eta ori da zuen pekatua. Zuek, gazteok, despreziatu egiten dituzute zaarrak. Ez zerate batera konturatzen zaarrak ondo baiño obeto zekitela lanean. Bai. Zaarrak lanean zekiten, lanean. ¡Eta nola gainera!...

Isillik entzun zidan mutil arek, baiño ez nuke aria galdut nai. Jarrai nai nioke emendik gaiari.

Gazteei —eta gaur-eguneko gazteei batez ere— iruditzen zaie itxu-itxuan berak argitan jartzen dituztela munduko prolema guziak.

—¡Zaarrak? Tira, tira. Utzi alde batera zaarrak. Zaarraren bearrrik ez degu!

Orra or gaurko gazte askoren pentsamentua.

Bear bada guk ere ba degu orren kulpa. Zerbaiten kulpa bai beintzat. Batez ere, aizenengo urte aietan ez diegu gazteeri bear bezela itzegin.

Alde batetik, guk gure jenerazioari gertatutakoakin minberatuta egon eta isillik gelditzea nai izan degulako.

Ba liteke baita ere itzegiteko aukera guziak guk arkitu ez izana. Baiñan, galdegin diguten guzietan erantzun degula ¿ez aal-da egia?

Egi-egia baita ere gazteek sentitzen duten lotsa-gorria zaarraren lanak aurrez-aurre estudiatzen asten diranean.

—Zaarrak lanean ondo zekiten. Gu bakarrik giñala uste, eta zaarren bearra daukagu. Gure prolema guziak ikusi zituzten, eta ¡nola gainera! —diote berekiko.

Zaarrak eta gazteak beti lotu izan eta orain autsita daukagun katea konpontzeko garaia ¿ez aal-zaigu iritsi?

Lore de Arce

11.º AGERIA

INDUSTRIAKO LANKIDEAK

	1955	1960	1962	1964	1967
ARABA	18.947	20.907	30.088	37.231	48.014
BIZKAIA	151.762	179.751	190.766	212.130	223.014
GIPUZKOA	88.268	109.575	128.257	140.424	151.059
NAFARROA	32.951	49.186	61.233	67.824	77.341
LAURAK	291.928	359.419	410.344	457.609	499.428

zenbatzen ahalegindu beharrean aurkitu gera.

Jendetza osoa eta jende egillea

Jende egillea, hau da, hiru ataletan banatzen dena, bizkorrago ugaldut da jendetza osoa baiño.

Jendetza osoaren mugida, jaiotzak, heriotzak eta arrotz-etorriak erabakitzen dute. Jende egille andanaren zatia, jendetza osoarekiko, ez zabalitzen, baizik mehartzen djoa eskuarki, erresuma aurreratuenetan. Gazteak berenduago hasten dira lanean eta zaharrek lehenago hartzen dute atsedena.

Hori barren indarrari gaudelarik. Arrotz-etorriaren zantzu garbia da, jende egillea jendetza osoa baiño arras bizkorrago gehitzera etortzea.

Gure hegoaldeko lau probintzietan ehuneko 38 egille ziran 1955garren urtean; 1957 garrenean, aldiz, eguneko 43.

Nafarroan azaltzen da jende-egillearen goraldi bortitza: % 32-tik, % 45-eraino. Araban ere hamar puntu gorago heldu da, hau da, 37-tik 47-ra, beti ehuneko.

Gipuzkoan, Araban eta Nafarroan «piramidearen gerriunea» gizantzen heldu da hamabi urte hoietan. Jende egillea, esate baterako, hemezortzi urtetatik hirurogeitabost-eraino zabalitzen da, eta ikusi dugu, eginlagunen taldea bizilagun oroen jendetza baiño arras bizkorrago ugaltzen.

Industriako lankideak:

Jendetza egillea, lurlantza-arrantzan, industrian eta zerbitzuetan barreiatzen da. Atal hauetako lankide andanek ekarri duten gora-behera banaka azter behar dugu. Industriad hasten gera, ekonomisektore honek dualako nagusiagoa, oraino, gure herrian.

«Industriako egilleak» esanaz jarrai genezakean, baiñan «lankide» hitza erabiltzeak idazkera arindu ezezik, konzetua hobeki erabaki ere egiten du. «Lan-egillea», edozein motatarikoa, ez da produzio-indar bakartia. Produzion lan-indarrak alkarrekin loturik daude. Hattik, ekonomi-egilleak lankide dira, esan nahi da, loturaz, gizarte-erlazioz elkarrekilaturik daudela.

Hartu dugun azterbideari jarraituaz, hara industriako lankideen ugaltzena.

Garbi dago, Bizkaian produzio-indarren eraberrikuntza biziki heldu dela; zalanztarik gabe, behintzat, Gipuzkoan gertatuarekin alderatuz. Esan genezake Gipuzkoan produzioa hedatu nahi dela, gaurko lege sakonen kontra; alegia, esperientzia eta gaitasun gutxiko lan-indar multzoaz, teknikaren atzerapena ordaindu nahirik.

«Nahia» hitzaz ez da industria-rien asmoz eta jakitezko jokabidea salatzen. Produzio-indarren eragiña da, ezpairik gabe, sakonena, ekonomigintza aurreragoan. Baiñan indar hoiek, teknikaren mugimendua, esate baterako, geldiarazi eta behaztopa dezake produzio-elgargo desegoki eta atzeragilleek.

Ez dugu uste, gipuzkoar lantegi gizonak bizkaitarrak baiño atzerago daudenik, asmoz. Bizkaiko industria kementsu heldu bada, eta ahul Gipuzkoakoa, zioak eta argibideak gizarte-elgargo eta egituretan arakatu beharko ditugu.

Garrantzi haundiko puntu hoietara etorri baiño lehen, ordea, hiru sektorekiko emankortasunaren azterketa egin behar dugu, hurrengo idatzian.